

СТЕНОГРАМА

слухань у Комітеті з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин

на тему: «Проблемні питання законодавчого врегулювання та реалізації державної політики щодо забезпечення прав корінних народів і національних меншин»

08 липня 2020 року

(в режимі відеоконференції)

Веде засідання Голова Комітету ЛУБІНЕЦЬ Д.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Разом з вами розпочинаємо перші комітетські слухання в онлайн-режимі: «Проблемні питання законодавчого врегулювання та реалізації державної політики щодо забезпечення прав корінних народів і національних меншин».

Шановні колеги, я зразу попрошу всіх вимкнути мікрофон, для того щоб у нас не виникало технічних проблем. Тільки ті, хто виступають, вмикають мікрофон. Дуже вам дякую.

Отже, від імені комітету, від себе особисто я вітаю всі учасників наших комітетських слухань. Сьогодні вперше ми проводимо в незвичному режимі, в онлайн через програму Zoom. Дуже щиро вдячний всім, хто знайшов можливість до нас приєднатися і обговорити питання, які турбують всіх представників національних спільнот України, і не тільки.

Ще на початку роботи нашого комітету хочу вас всіх проінформувати, хто не знає, що нами було на першому засіданні нашого комітету піднято питання функціонування та діяльності державного органу з етнополітики. Ми проголосували одноголосно і звернулись до Кабінету Міністрів, щоб такий орган був створений і відповідав за цю роботу. Ми хотіли, щоб з'явилась

посада урядового уповноваженого з питань етнонаціональної політики з обов'язково належним організаційно-кадровим забезпеченням та фінансово-ресурсним забезпеченням щодо своєї діяльності.

Хочу так само вас повідомити про те, що виникли деякі проблеми після конкурсу з призначенням Голови Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, і комітет теж неодноразово звертався до Міністерства культури, молоді та спорту України, на той час це міністерство ще так називалось, з тим щоб максимально швидко сприяло в запуску цієї інституції і в проведенні конкурсу на вакантну посаду керівника цієї інституції.

На даний час питання вирішено, пройшов конкурс, призначена людина, і ми робимо все в рамках своїх депутатських повноважень, в рамках парламентського контролю, щоб ця інституція запрацювала і захищала, в першу чергу, права національних спільнот нашої країни.

Також в грудні минулого року наш комітет в рамках відзначення Міжнародного дня прав людини, в парламенті провів низку заходів з метою широкого обговорення питань дотримання прав людини в Україні. Зокрема, було проведено експертну дискусію, в ході якої ми з вами розпочали обговорення основних проблемних питань та перспектив правового врегулювання і реалізації державної етнонаціональної політики.

Дуже багато з вас, особливо керівників громадських організацій, які займаються проблемами національних спільнот, були присутні, на тому круглому столі. Ми з вами спілкувались, прийняли рішення, так само обговорювали проблемні питання, які ми в рамках своєї законодавчої роботи як народні депутати повинні підіймати і змінювати законодавство.

Хочу вас проінформувати, що, окрім діяльності комітету, ми як народні депутати 6 березня 2020 року створили міжфракційне депутатське об'єднання «Національні спільноти». В це об'єднання зайшли 15 народних депутатів абсолютно з усіх фракцій, які створені в дев'ятому скликанні українського парламенту.

Переїду безпосередньо до проблематики наших сьогоднішніх комітетських слухань. В першу чергу і, на мій погляд, що першою причиною усіх інших проблемних питань в цій сфері - це відсутність належного законодавчого забезпечення, яке б відповідало вимогам часу, міжнародним зобов'язанням України, світовим та європейським стандартам.

Хочу всім сказати про те, що наша держава є учасником Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, Конвенції ЮНЕСКО проти дискримінації в галузі освіти, Декларації ООН про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, та низки інших міжнародних документів, в яких визначаються та гарантуються права етнічних меншин.

Закон України «Про національні меншини в Україні» був прийнятий в 1992 році. Я думаю, що всі ми погоджуємося з тим, що він морально застарів. І з урахуванням того, що відбувалось і останніми роками, а це і зміна діючих європейських стандартів, і викликів, пов'язаних із збройною агресією Російської Федерації проти нашої держави України, тимчасова окупація Криму, - це додаткові виклики, які повинні буди прописані та затвердженні в національному законодавстві нашої держави.

Хочу також привернути вашу увагу до наступного. Відповідно до Заяви Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави - ця постанова Верховної Ради була затверджена 20 березня 2020 року, - Верховна Рада доручила Кабінету Міністрів України терміново подати проекти законів України, нормативно-правових актів України, які визначають та закріплюють статус кримськотатарського народу як корінного народу України. Також відповідно до частини третьої статті 2 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року порядок застосування кримськотатарської

мови та інших мов корінних народів, національних менших України у відповідних сферах нашого життя в розділі «Прикінцеві та перехідні положення» цього закону вказано, що Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання цим законом чинності необхідно підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект Закону щодо порядку реалізації прав корінних народів, національних меншин України.

Вже рік пройшов з того часу, але Кабінет Міністрів не спромігся виконати пряму норму цього закону і подати до Верховної Ради ці законодавчі ініціативи. Таке враження, що Кабмін відсторонився від нормотворчого процесу у сфері захисту прав національних меншин і корінних народів, що в свою чергу, а я як голова профільного комітету про це знаю із слів представників Кабміну, які приходили на засідання нашого комітету, і ми неодноразово підіймали ці питання, ми можемо сказати, що це не просто викликає занепокоєння серед народних депутатів і серед вас як представників громадського сектору, а таке враження, що Кабмін робить все, щоб це не було врегульовано в нашому національному законодавстві.

Також відповідно до плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабміну від 2015 року, Міністерство культури України було визначено відповідальним за розроблення законопроекту про концепцію державної етнонаціональної політики України, нової редакції Закону України «Про національні меншини в Україні», законопроекту щодо законодавчого врегулювання статусу корінних народів України. Також цього не відбулось, і ці законодавчі акти, зміни, ініціативи від Кабміну не надходили до Верховної Ради України.

Хочу вас проінформувати, що 16 червня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову про план законопроектної роботи Верховної Ради України на 2020 рік, відповідно до якого повинні бути розроблені та прийняті наступні закони: про корінні народи в Україні, про статус кримськотатарського народу, про національні меншини в Україні (нова

редакція), про порядок реалізації прав корінних народів, національних меншин.

Також, як я вже вас проінформував, що згідно прямих норм законів України обов'язок подачі законодавчих ініціатив покладался на Кабінет Міністрів України. Але з урахуванням того, що фактично нічого не відбувається і Кабмін відсторонився від цієї роботи, було прийнято рішення на базі нашого комітету створити робочу групу з розробки нової редакції Закону України про національні меншини в Україні, до складу якої увійдуть члени нашого комітету, також запрошуються члени Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики і міжфракційного депутатського об'єднання «Національні спільноти», який був створений в нашому парламенті.

Також ми обов'язково запросимо і долучимо до цієї роботи представників наукового середовища, міжнародних організацій. Є ідея створити на базі нашого комітету експертну раду з невеликої кількості людей, експертів, які також профільно працюють в галузі захисту прав національних меншин.

Перед тим, як безпосередньо перейти до нашої роботи, я хочу надати можливість сказати декілька вітальних слів, і в першу чергу це... і надати можливість секретарю нашого комітету Рустему Умерову, який так само займається профільно і проблематикою захисту прав не тільки кримськотатарського народу, а всіх національних спільнот нашої країни.

Будь ласка, народний депутат Рустем Умеров.

УМЄРОВ Р.Е. Доброго дня, шановний голово, шановні колеги. Щиро вітаю всіх на комітетських слуханнях щодо такої важливої і чутливої теми, як захист прав корінних народів та національних спільнот.

Хочу зазначити, що ми зібралися для того, щоб почути ці проблемні питання та спільно знайти рішення задля їх розв'язання відповідно до наших повноважень.

Як ви знаєте, наш комітет разом з правозахисними організаціями постійно тримає у фокусі ці питання, питання корінних народів маю на увазі і національних спільнот. І, крім великої кількості питань, що будуть сьогодні озвучуватись учасниками слухань, я хотів би виділити питання захисту прав корінних народів та національних спільнот на тимчасово окупованих територіях.

Як ви знаєте, Росія окупувала Крим і впроваджує концепт так званого багатонаціонального Криму, який в інтерпретації Росії є елементом «руського мира». При цьому майже кожен день ми є свідками репресій проти кримських татар, незаконні затримання та судові переслідування, які стали, на жаль, реальністю життя наших громадян в Криму, які ви, мабуть, чули і вчора. Ми розуміємо мету окупантів - це залякати наших громадян, виключити корінний кримськотатарський народ та національні спільноти Криму з порядку денного.

І свій виступ я би хотів закінчити пропозицією та внести до рекомендацій наших слухань розглянути можливість провести на весні 2021 року парламентські слухання щодо забезпечення прав корінних народів та національних спільнот. Так як зараз пандемія, ми, мабуть, не встигнемо це зробити восени. І я маю надію, що за підсумками комітетських слухань ми сформуємо дієві рекомендації, які будемо впроваджувати в життя.

Щиро вам дякую. Сподіваюсь послухати всі ваші пропозиції, які ми розглянемо в комітеті.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Зараз для привітального слова я запрошую народного депутата - Вікторія Кінзбурська, вона є секретарем між фракційного депутатського об'єднання «Національні спільноти» в нашому українському парламенті.

Будь ласка, пані Вікторія, вам слово.

КІНЗБУРСЬКА В.О. Щиро дякую! Шановні пані та панове, доброго дня. Дозвольте привітати вас і висловити сподівання, що сьогоднішній захід дасть старт та зробить гідний внесок в процес забезпечення прав національних меншин в Україні.

Необхідно відзначити, що на сучасному рівні етнополітика є однією з пріоритетних сфер державної роботи. Та етнополітична площина має бути одним з основних напрямів і у законотворчій діяльності. Відтак ми як народні обранці маємо активізувати свою роботу з розробки нового та актуалізації чинного законодавства в сфері забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин.

На мій особистий погляд, неможливо уявити успішність цього процесу без активного залучення консультативних механізмів з громадськістю, зокрема з самими представниками національних меншин, адже саме залучення громадської думки дозволить нам втілити принципово нові підходи до дефініцій та визначити комплекс заходів для сприяння внутрішній інтеграції національних спільнот.

Та, незважаючи на існуючі проблеми та виклики сьогодення, головною метою державної етнонаціональної політики є створення спільного ліберального суспільства для всіх суб'єктів політичного процесу на засадах демократії в рамках незалежної правової держави. Я глибоко переконана, що в процесі законодавчого врегулювання питання забезпечення прав національних меншин український парламент має також обрахувати кращий досвід законодавчих практик інших країн у сфері реалізації державної політики. В першу чергу мова йде про країни-члени Європейського Союзу, адже Україна, обравши євроінтеграційний шлях, взяла на себе зобов'язання щодо імплементації законодавчих норм ЄС у своє внутрішнє законодавство.

Дозвольте висловити сподівання, що діалог та плідна дискусія в рамках нашої співпраці сприятиме всебічному розкриттю теми та стануть важливим інструментом для пошуку правильних механізмів та подальшої ретрансляції

ідей з необхідності забезпечення прав національних меншин на законодавчий рівень.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Вікторія.

І зараз до вітального слова я запрошую Денісову Людмилу Леонтіївну, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Хочу зазначити, що це єдина державна інституція, яка постійно приймає участь в діяльності нашого комітету і так само неодноразово піднімає питання щодо захисту прав національних меншин в Україні.

Будь ласка, пані Людмила, вам слово.

ДЕНІСОВА Л.Л. Дякую дуже. Вітаю, пане голово! Вітаю всіх присутніх: шановних народних депутатів, представників правозахисної спільноти, наукового середовища! Це дуже важлива тема, яку ми сьогодні обговорюємо.

Відносно кого ми говоримо? Ми говоримо про 20 відсотків населення України. Це, за останнім переписом, це було 10 мільйонів 757 чоловік - це національні меншини представляють. Тобто це п'ята частина України.

І що зараз? Да, у нас є Конституція, стаття 11, де чітко написано: «Держава сприяє розвитку етнічної, мовної, культурної самобутності національних меншин та корінних народів України». Проте на сьогоднішній день, як вже згадував голова у своєму вітальному слові, статус та права корінних народів України відсутні. Так, ми пам'ятаємо, ще в 2014 році, коли Верховною Радою України була прийнята Постанова «Про Заяву Верховної Ради щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави». Так, ця заява є декларативним документом і жодним чином не вирішує питання, не надає термінологію. Це потрібно зробити тільки через закон, якого зараз немає, на жаль.

До Уповноваженого останніх два роки - це 2018-2019 - надійшло 76 повідомлень від громадян про випадки дискримінації за ознаками етнічного (національного) походження. Було ініційовано 58 проваджень. Ми займаємось кожним повідомленням, виявленим інцидентом, що мали ознаки расової дискримінації або були спрямовані на розпалювання національної ворожнечі та нетерпимості.

З початку 2020 року таких 16 заяв знову надійшло до Уповноваженого. Чого саме стосуються ці заяви? Перш за все, дотримання мовних прав національних меншин та корінних народів.

Безумовно, той закон, який був прийнятий, «Про забезпечення функціонування української мови як державної», він жодним чином не вирішує мовні права національних меншин та корінних народів. Ми знаємо, що зараз Конституційний Суд України розглядає питання щодо невідповідності Конституції цього закону. Я свою позицію теж висловила. І, як вже було згадано, що, дійсно, закінчився 6-місячний термін підготовки іншого закону, але Кабінет Міністрів України, незважаючи на те, що і Уповноваженим надаються такі рекомендації, в тому числі і в щорічній доповіді за 2019 рік, напрацювати такий закон, дуже повільно ставиться до виконання цих законів.

Друге - це дотримання права на освіту. Безумовно, той закон, який був прийнятий, «Про повну загальну середню освіту», пропонує три моделі шкільного навчання для представників національних меншин. Але моніторинговий візит, який ми зробили до Закарпатської та Миколаївської області, також визначили необхідність поступового збільшення вивчення предметів державною мовою представниками національних меншин в навчальних закладах в місці їх компактного проживання.

Не можу не повідомити вас про дотримання прав і свобод ромської національної меншини. Ми перевірили в 2019 році 26 об'єктів моніторингу. За результатами моніторингу встановлено, що роми залишаються однією з найбільш вразливих груп суспільства, яка зазнає системних дискримінацій у

сфері доступу до освітніх, медичних послуг, працевлаштування, документування, забезпечення житлом, реєстрації місця проживання тощо. А та стратегія, яка є нібито про захист і інтеграцію в громадянське суспільство ромських національностей, - це просто декларативний документ, який не спрямований на досягнення певних результатів.

Тому ми неодноразово реагували на ці випадки ксенофобії щодо ромів, і правоохоронці продовжують затримувати та проводити допити ромів без об'єктивних причин, здійснювати несанкціоновані обшуки їхніх осель у місцях компактного проживання. Вказані дії є проявом етнічного профайлінгу з боку правоохоронних органів.

Я не буду зараз перелічувати, всі ці рекомендації ми хочемо надати до документу, який, я думаю, буде прийнято за підсумками проведення комітетських слухань. Обов'язково це передамо в комітет. Але тільки хочу повідомити вас про те, що Уповноваженим в цьому році готується три спеціальні доповіді. Перша спеціальна доповідь: «Про дотримання прав і свобод представників ромської національної меншини», - вона готується разом з Радою Європи, і ми, безумовно, будемо суспільству представляти цю доповідь. Це, сподіваюсь, що доповідь стане основою для розробки нової стратегії захисту і інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини. І також дві альтернативні доповіді: щодо виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань в 2016-2020 роках Міжнародним пактом про громадянські та політичні права; і альтернативна доповідь - про стан виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації.

Бажаю всім успіхів. І, пане голово, повинна йти на уряд, на засідання, тому що сьогодні буде відбуватися конкурс на Уповноваженого з захисту української мови, в якому я приймаю участь як той орган, який представляє свою кандидатуру.

Дуже вам вдячна за співпрацю. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Людмила.

Отже, шановні колеги, перед тим, як ми розпочнемо першу сесію, я хотів би звернути вашу увагу на регламент. З урахуванням того, що у нас дуже багато людей, вас, приймає участь в наших сьогоднішніх комітетських слуханнях, і я абсолютно впевнений, що буде велика кількість людей, які хочуть висловити свою позицію, в першу чергу закликаю, щоб всі дотримувались регламенту. А для людей, які будуть виступати на сесіях, регламент - до 7 хвилин.

Після першої сесії ми перейдемо до обговорення, і у вас буде можливість задати свої запитання. Всі, хто хочуть це зробити, і після першої, і після другої сесії, у нас є спільний чат Zoom, я вас прошу писати свої запитання в чат. При цьому, будь ласка, повністю вказуйте своє прізвище, ім'я та організацію, яку ви представляєте. Крім цього, я буду надавати вам можливість задати запитання, регламент - до 1 хвилини. На відповіді по кожному запитанню - до 2 хвилин.

Звертаю вашу увагу, що з урахуванням того, що ми ведемо свою роботу через Zoom, технічна можливість дотримуватись регламент є стовідсоткова. Отже, щоб ви з розумінням ставились до того, якщо хтось, або виступаючи, або задаючи запитання, або відповідаючи, ви будете понад регламенту забирати час, то автоматично у вас буде вимикатись мікрофон.

Тому давайте розраховувати чітко на регламент. Все, що потрібно, важливо сказати, я думаю, що можна це зробити в тих регламентних нормах, які я зараз озвучую.

Отже, зараз ми переходимо до першої сесії, на якій у нас буде в першу чергу можливість послухати представників державних органів влади. І із чату, ще раз звертаю вашу увагу, що із чату я обиратиму тих, кому надавати слово. Запис закривається тільки на запитання до доповідачів.

Отже, я надаю слово першому виступаючому в першій сесії. Це Фоменко Світлана Валеріївна, заступник міністра культури та інформаційної політики України.

Отже, регламент 7 хвилин. Будь ласка, пані Світлана, вам слово.

ФОМЕНКО С.В. Доброго дня, шановні учасники комітетських слухань, шановний головуючий!

Для того, щоб дотриматись регламенту і бути максимально змістовною, я не буду повторювати ті об'єктивні речі, які вже попередні спікери зазначили. Хотіла б лише сказати, щодо перепису населення - сьогодні це одна з найбільших проблематик, тому що перепис, який провівся 19 років тому, не може відображати ту ситуацію, яка є актуальною в етнічному середовищі України сьогодні.

Я б хотіла кілька слів сказати про ті речі, які ми робимо на рівні міністерства із залученням інших органів, із залученням громадянського суспільства, а потім означити основні проблеми, які ми бачимо в реалізації етнополітики.

Що стосується удосконалення законодавчої бази, дійсно, морально застарілий закон, про який вже говорили, який був розроблений в 90-х роках і який вважається найліберальнішим в Європі на сьогоднішній день, але разом зі своїм лібералізмом він не містить конкретних інструментів і механізмів його впровадження, досить часто трактується у різний спосіб. І треба сказати обов'язково, що досить часто третіми сторонами, іншими країнами, скажімо так, використовуються ті чи інші його положення не на користь української держави.

Тому кілька років поспіль в рамках нашого міністерства, спочатку Міністерства культури, потім Міністерства культури, молоді і спорту, тепер культури та інформаційної політики, триває робота над кількома нормативними актами, які, безумовно, дуже потрібні: це про корінні народи України законопроект, про статус кримськотатарського народу, про концепцію державної етнонаціональної політики України і нова редакція про національні меншини.

Що стосується перших двох, які я називала, ці роботи проводились в 2016-2017 році, через надмірну політизацію цього процесу ті законопроекти

так і не побачили свого життя. Що стосується концепції державної етнонаціональної політики України, вона була розроблена спеціальною міжвідомчою робочою групою з залученням і академічних кіл, і науковців, і спостерігачами були представники міжнародних організацій. Але наразі теж вона не є тією, яку б ми бачили для втілення. Тому я думаю, що пані Олена Богдан, яка присутня, вона зупиниться на цьому конкретніше. Ми обрали шлях розробки нової редакції Закону «Про національні меншини» з залученням спочатку на рівні стратегічних сесій широкого кола зацікавлених сторін, а потім вже його подання як законопроекту.

Що стосується діяльності консультативно-дорадчих органів. Насправді вони були утворені, вони діють. Це Експертна рада з питань етнополітики і Рада етнонаціональних організацій України. І я бачу по Zoom, що присутні на наших слуханнях, вони є членами цих рад. Комісія з питань міжнаціональних відносин та культурного розмаїття у складі громадської ради при нашому міністерстві, та (вже те, що я говорила) міжвідомча робоча група з питань розробки законодавства у сфері міжнаціональних відносин та захисту прав національних меншин України.

Ми сподіваємося, що до вересня цього року наша служба з етнополітики і свободи совісті вже стане повністю, скажімо так, операційною, вже стане базою для подальшої роботи і обговорень цих законодавчих актів.

Тепер би хотіла сказати кілька слів про основні проблеми, які ми бачимо, крім законодавчого врегулювання, і його оновлення, і, скажімо так, приведення до однозначності.

Перше - це необхідність підвищення інституційної спроможності реалізації державної етнополітики на місцевому рівні. Ми всі знаємо, що на місцевому рівні, на регіональному рівні зниження постійне статусу та зменшення штатної чисельності, а в деяких випадках - повної ліквідації структурних підрозділів, які опікуються питаннями національних меншин, і взагалі впровадження етнонаціональної політики, і, вочевидь, спостерігається

зниження рівня взаємодії представників нацменшин з органами державної влади в регіонах.

Тому ми наполегливо просили б вжити необхідних заходів і кроків щодо відновлення та посилення спроможності таких підрозділів саме у складі місцевих державних адміністрацій. Разом зі створенням служби з питань етнополітики це має стати таким дієвим механізмом реалізації, не формування вже, хоча і формування, але реалізації політики.

Важливим є посилення державного фінансування культурно-мистецьких, просвітницьких заходів, які сприяють збереженню самобутності національних меншин, корінних народів, спільнот закордонних українців. Я хотіла б наголосити, що теж це є важливим елементом, як почувають себе закордонні українці за кордоном, в тих країнах, які дуже часто мають до нас претензії щодо задоволення прав національних меншин на нашій території.

І для ефективної реалізації державної політики в ці сфері, в принципі, державними адміністраціями приймаються регіональні програми, і вони реалізуються. Моніторинг і аналіз цих та регіональних програм показує, що дуже часто фінансування не є забезпеченим, а заходи, які звітуються на рівень національний, на рівень міністерств, вони є, скажімо так, ну, я б не сказала штучними, але дуже-дуже уніфікованими і не мають конкретної мети і своєї реалізації.

Важливе питання - це визначення об'єктивної кількості представників національних меншин, які проживають в Україні шляхом проведення перепису населення та незалежних соціологічних досліджень. Перепис населення є безальтернативним, найбільш повним джерелом інформації про населення. Я вже говорила, що 19 років не проводився такий перепис, і тому надзвичайно гостра необхідність в його проведенні.

Ну і, звичайно, окремим питанням я б хотіла позначити питання вразливої національної меншини – ромської. Ми всі знаємо, що в цьому році спливає термін Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської нацменшини на період до 2020 року та плану заходів з його

реалізації. Цей план заходів, він розроблявся на регіональних рівнях, і тут я не погоджусь з попереднім доповідачем щодо формального його виконання, оскільки у нас були утворені і секторальні групи за напрямками, і вони працювали в робочому порядку, і дуже швидко ми реагували на будь-яку ситуацію, яка траплялася в тому чи іншому місці.

Зараз ми розпочали роботу щодо нового концептуального документу, який би замінив стратегію захисту, яка на сьогоднішній час ще діє, і зараз збираємо до нього пропозиції. Тому прошу, якраз хороша нагода, слухна, учасників слухань надавати свої пропозиції до вказаного проекту документу, на основі якого ми розробимо абсолютно новий документ щодо подальшої інтеграції ромів в українське суспільство.

Ну і окремо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Світлана, регламент. Я впевнений, що будуть запитання, принаймні я вже записав декілька запитань до вас.

Зараз надаю слово Банчуку Олександрю Анатолійовичу - заступник міністра юстиції України. Будь ласка, пане Олександр.

БАНЧУК О.А. Доброго дня. Чутно мене?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так.

БАНЧУК О.А. Доброго дня, шановний голово і присутні учасники слухань! В такому форматі, але все одно важлива тема. Хотів би сконцентруватися на тих завданнях, які дотичні, до яких дотичне Міністерство юстиції, і просто проінформувати учасників, що, ну, саме головне, щонайменше я би виділив три сфери. Саме головне - це, звичайно те, що Міністерство юстиції відповідальне за координацію відомств у виконанні національної стратегії у сфері прав людини. І відповідно багато знають і про існування плану на виконання національної стратегії, і

відповідно в плані є підрозділи, там з 112-го по 116-й, які передбачають якраз виконання і реалізацію заходів, які стосуються прав корінних народів і національних меншин. І відповідно щоквартально Міністерство юстиції опрацьовує виконання плану заходів на виконання цієї стратегії і розміщує на своєму сайті, тому кожен бажаючий може відобразити і перевірити інформацію про виконання цього плану, наскільки... є частина завдання виконано, що досі триває виконання, є і відповідно підрозділи, плани заходів яких не виконуються.

В частині також потрібно проінформувати, я думаю, учасників про те, що зважаючи на те, що стратегія в сфері прав людини, вона з 2015 року, то вже з кінця 2019 року почалась робота по оновленню положень указу Президента, яким затверджено ця стратегія, і плану заходів. Величезна кількість заходів проводилася, які організовувало Міністерство юстиції в напрямку оновлення відповідної стратегії і плану заходів. І тому наша роль в цьому тільки координуюча.

І щодо законодавчих змін, то знову ж ми відповідно до положення Міністерства юстиції у випадку надходження актів від інших відомств, то здійснюємо їх експертизу на відповідність Конституції і іншим, на відповідність міжнародним стандартам і іншим законам. І тому в цій сфері Міністерство юстиції здійснює свою діяльність.

Другий блок і третій - він пов'язаний з діяльністю системи... Другий блок, про який я хотів звернути увагу, - це система безоплатної правової допомоги, яка здійснюється через координаційний центр з надання правової допомоги. І там здійснюється велика кількість, тобто є статистика відповідно щодо кожного року, і в 2019-му, і в 2020-му році, різних правопросвітницьких заходів, в тому числі з зверненням уваги на права національних меншин, зокрема ромської національної меншини, і круглі столи, і відповідно інформація в засобах масової інформації, і різні правопросвітницькі заходи, які там просто, відповідно до інформації від

координаційного центру з надання правової допомоги, там заходи, там близько тисячі кожного року відбувається.

І третя сфера - це знову ж стосується ромської національної меншини, це стосується реєстрації актів цивільного стану. У нас є, ви знаєте, проблема з цією реалізацією і саме з цією національною меншиною. І, в принципі, наші установи державної реєстрації актів цивільного стану, підготовлені відповідні підзаконні акти на підставі актів законодавства, і вони відповідним чином реалізуються, і здійснюються записи про народження дітей, відповідно представників дітей ромської національності.

І також окремо ведеться в системі безоплатної правової допомоги у нас аналіз того, які представники якої національної меншини звертаються за наданням правової допомоги. І відповідно у нас, наприклад, є ще за 2019 рік інформація про те, що було надана вторинна безоплатна правова допомога представникам, 79 ромам, представникам ромської національної меншини.

Тому це такий звіт, який хотів би представити, щодо участі Міністерство юстиції у цій сфері. Тобто це щодо національної стратегії у сфері прав людини, щодо діяльності безоплатної правової допомоги, і, третє, щодо діяльності установ державної реєстрації актів цивільного стану.

В мене поки що все. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Зараз надаю слово Кононенку Юрію Григоровичу, начальнику головного управління шкільної освіти Директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України. Будь ласка.

КОНОНЕНКО Ю.Г. Дякую.

Шановний пане голово, шановні народні депутати України, шановні колеги! Для Міністерства освіти питання задоволення освітніх потреб представників корінних народів, національних меншин є одним із основних напрямків діяльності. Вихідним для нас є вимога статті 53 Конституції

України. Як ви знаєте, громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Що стосується нормативної бази, то в сфері освіти якраз ми маємо досить таке повне забезпечення нормативної бази, і в першу чергу серед міжнародно-правових документів слід відзначити Рамкову конвенцію Ради Європи про захист національних меншин і Європейську хартію регіональних мов або мов меншин.

Крім того, в освітній сфері в 2017-му та 2020-му роках були прийняті спеціальні закони "Про освіту" і "Про повну загальну середню освіту", які також регулюють ці питання.

Для забезпечення права на навчання і вивчення мов корінних народів і національних меншин в Україні функціонує розгалужена мережа закладів освіти. Ну, зокрема, в закладах дошкільної освіти здійснюється виховання, крім державної мови, також кримськотатарською, молдовською, німецькою, польською, російською, румунською, словацькою та угорською мовами. В 1-4 класах закладів загальної середньої освіти, тобто в початковій школі, навчання здійснюється вісьмома мовами корінних народів, національних меншин України (болгарською, кримськотатарською, молдовською, польською, російською, румунською, словацькою та угорською). А в базовій та в старшій профільній школі, тобто в 5-11 класах, п'ятьма мовами корінних народів та національних меншин (молдовською, польською, російською, румунською та угорською). Тридцять дві мови, у тому числі мови корінних народів та національних меншин, вивчаються як окремий предмет.

У 2017 році відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів «Про затвердження плану заходів із запровадження Концепції «Нової української школи» почалась велика робота з оновлення державних стандартів освіти. І першим було оновлено державний стандарт початкової освіти. Ми вдячні представникам багатьох національних меншин, і в першу чергу угорської, за

те, що вони допомогли в тому числі з правильним формулюванням і правильним виписуванням тих моментів, які пов'язані з вивченням як мов корінних народів національних меншин, так і вимог до вивчення державної мови.

Зараз завершується підготовка державного стандарту базової освіти, який пройшов громадське обговорення, і ми сподіваємось також на активну участь представників наших національних меншин в цій роботі.

Одним з основних елементів нашої державної політики є забезпечення дітей підручниками, в тому числі з національних мов і літератури національних меншин. І такі підручники видаються кожного року. Наприклад, у 2019 році було видано 15 підручників з молдовської та румунської мов, 15 - з російської мови, 11 - з польської мови, а також підручники болгарської, гагаузької мови, іврит, кримськотатарської, новогрецької, угорської та інших, польської та інших. Особливо слід відзначити, що у зв'язку з тою ситуацією, яку ми маємо зараз, ще в 2015 році Кабінетом Міністрів України було прийнято рішення про друк підручників з кримськотатарської мови незалежно від контингенту учнів, які на цей час її вивчають, не менше ніж 300 примірників кожного року таких підручників друкується.

Також слід відзначити, що продовжується підготовка педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації вчителів, які викладають мови і літератури національних меншин. Наприклад, що стосується російської мови, то така підготовка ведеться практично в усіх адміністративно-територіальних одиницях України. А для закладів загальної середньої освіти з молдовською і румунською мовами навчання – в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, Ужгородському та Чернівецькому університетах, Київському національному університеті імені Шевченка та Таврійському національному університеті імені Вернадського; угорською – в Ужгородському університеті; польською – в Волинському, Дрогобицькому педагогічному, Київському, Львівському, Прикарпатському, Східноукраїнському, Хмельницькому

національних університетах; словацьку – у Львівському та Ужгородському університетах, ну, і з інших мов національних меншин також.

Міністерство протягом багатьох років приділяє дуже велику увагу взаємодії та співпраці з громадськими організаціями національних меншин. Вам, очевидно, відомо всім, що з 2009 року при міністерстві створена і працює відповідна громадська рада. Ми надзвичайно вдячні всім представникам національних меншин, які беруть активну участь в цій роботі. Ну і також відзначаємо, що протягом багатьох років ми співпрацюємо з міжнародними організаціями, які надають експертну та іншу підтримку Україні в цій роботі, в першу чергу це Організація з безпеки і співробітництва в Європі і Рада Європи.

Крім того, питання забезпечення освітніх прав національних меншин постійно є предметом діяльності двосторонніх: українсько-угорської, українсько-румунської, українсько-словацької, українсько-польської та українсько-німецької – комісій, і ці питання там знаходять відповідно своє опрацювання.

І на закінчення я скажу, що таким окремим ...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Щось у вас трапилось зі звуком, пане Юрій. А, закінчився регламент. Отже, дякую пану Юрію.

Надаю слово Богдан Олені Володимирівні, Голові Державної служби України з етнополітики та свободи совісті. Пані Олена, вам слово.

БОГДАН О.В. Дякую, пане голову. Доброго дня усім!

Скажіть, будь ласка, чи добре мене чутно?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Чутно.

БОГДАН О.В. Кілька слів про статус нашої служби, оскільки інколи виникають непорозуміння. Ми є новим центральним органом виконавчої

влади, діяльність якого спрямовується Кабінетом Міністрів України через міністра культури та інформаційної політики. Ми, на жаль, не маємо прямого представництва в Кабміні, тобто ми можемо подавати пропозиції міністру культури та інформаційної політики, які він своєю чергою вже буде озвучувати далі на Кабінеті Міністрів.

Чому я на цьому окремо зупиняюся, тому що я знаю, що для представників організацій етнічних спільнот і для Верховного комісара ОБСЄ у справах нацменшин це було дуже важливе питання, і мені висловлювали деяке розчарування тим, що наша структура не бере прямої участі в засіданнях Кабміну, але саме так виписано в Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» і саме так визначає Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті, яке затверджено постановою Кабінету Міністрів.

Я щиро рада повідомити, що цього тижня в понеділок Міністерство культури з'єднало нас з нашими коштами, і це означає, що тепер ми можемо розпочати повноцінний набір людей і формування команди. Тим людям, які приєдналися до нас в травні, попри ще непевність ситуації, нарешті сьогодні змогли виплатити першу зарплату, так що тепер уже рухаємося правильними темпами і можемо агітувати кваліфікованих людей звідусіль приходити до нас.

У нас ще триває проблема з приміщеннями, і, перепрошую, що забираю на це час, але хотіла б підкреслити, це є і проблема для всієї України. Міністерство культури зараз зробило все залежне, але на сьогоднішній день Кабінет Міністрів не прийняв два документи, зокрема типовий договір, які уможливають передачу в оренду державного майна. І зараз оця передача в оренду державного майна паралізована для всіх, і, зокрема, для нас, через що ми не можемо розташуватися в наших приміщеннях, що, звісно ж, в підсумку, коли в нас з'явиться багато людей, понизить ефективність роботи. Тому я дуже сподіваюся, що все ж таки Кабінет Міністрів дасть можливість

рухатися з орендою. Якщо комітет може звернутися з таким проханням, то будемо щиро вдячні.

Хотіла би також пояснити, що в нашої служби є деякі наказові та дозвільні повноваження щодо релігійних спільнот, у нас немає таких повноважень щодо етнічних спільнот.

В царині етнополітики ми можемо працювати в напрямку здійснення таких функцій: просвітницької, моніторингової, експертної та медіаційної. На перший погляд, це ніби мало, але насправді, якщо правильно побудувати роботу з правоохоронними органами і правозахисними організаціями, тут теж можливо зробити низку серйозних кроків.

І далі хотіла би поінформувати вас про стан роботи з двома важливими документами, а саме: ромська стратегія і Закон України про національні меншини, у сприянні, в розробці якого ми теж залучені.

Цього року, як багато з присутніх знають, вибігає термін дії стратегії щодо інтеграції ромської спільноти в українське суспільство, і зараз триває розробка стратегії з запобігання усіх форм дискримінації ромської національної меншини та інтеграції в українське суспільство тих її представників, які опинились у складних життєвих обставинах на період до 2026 року.

Що з нашого боку робиться на сьогодні, з боку держетнополітики, попри те, що в нас буквально тільки одна людина зараз, крім мене, працює з питанням етнополітики. Ми вже встановили контакти з ромськими спільнотами, вже проводили консультації з цього питання з Радою Європи, вже є проект розроблений ромськими спільнотами на додачу до того проекту, який зараз розробляється в стінах Міністерства культури. І зараз ми свою функцію фасилітації бачимо в тому, що нам потрібно організувати міжвідомчі консультації стосовно цього законопроекту, оскільки багато питань потребують обговорення з Міністерством фінансів, з Міністерством соціальної політики, ну, і далі можна назвати ще кілька міністерств, яких цей документ стосується.

У нас, на жаль, на сьогоднішній день практично де-факто не відбувається робота міжвідомчої робочої групи з питань виконання плану заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини. Ця робоча група міжвідомча була створена Кабміном ще 2015 році, але, як мене проінформували, було буквально кілька засідань, і вони були відносно давно, і зараз ми ведемо консультації, чи Держетнополітики спробує реанімувати цю міжвідомчу групу і поновити її роботу, чи, можливо, у Кабінету Міністрів буде бажання створити нову міжвідомчу групу для фіналізації постанови щодо ромської стратегії і моніторингу її виконання.

Щодо роботи над законопроектом про національні меншини. Вже почалася координація роботи з, власне, комітетом, який проводить сьогоднішні слухання, також Комітетом з гуманітарної політики, з Радою Європи, з представництвом ЄС в Україні та з Офісом Верховного комісара ОБСЄ у справах нацменшин.

Що хотілося б підкреслити. І під час зустрічі з Верховним комісаром ОБСЄ у справах нацменшин, одна з яких була за участі нового міністра культури Олександра Ткаченка, і під час тригодинної сесії з експертами з Офісу Верховного комісара, яка була цього тижня, є розуміння урядовими організаціями того, що захист прав людини, захист на самовизначення і на етнічну самобутність, він має відбуватися в контексті забезпечення інтеграції в суспільство національних спільнот. І, зокрема, такий пункт, як підтримка функціонування і збереження мов різних етнічних спільнот, вона відбувається на додачу до вільного володіння державною мовою, а не замість. І в цьому ми маємо порозуміння згідно з тими консультаціями, які я проводила, власне, з усіма трьома міжурядовими європейськими структурами, які я згадувала. І, як вже зазначала...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Олена.

Зараз надаю слово Горяченку Руслану Івановичу, начальнику Управління дотримання прав людини Національної поліції України.

ГОРЯЧЕНКО Р.І. Доброго дня. Чи чути мене?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, чути.

ГОРЯЧЕНКО Р.І. Доброго дня, шановний пане голову, народні депутати України, шановні представники правозахисних організацій!

Я в своїй доповіді хотів би... поділити їх на три основні частини. Це частина – превентивні заходи, які здійснюються Національною поліцією, освітні та якісь просвітницькі заходи, які здійснюються, ну і безпосередньо саме документування та розслідування злочинів чи правопорушень, які теж проводить Національна поліція України.

Так от, щодо превентивних заходів. Я думаю, що ви вже багато знаєте про те, що в нас 15 квітня створений новий Департамент захисту інтересів суспільства і держави, і одним із завдань цього департаменту є саме запобігання кримінальних правопорушень з мотивів расової, релігійної, політичної та іншої нетерпимості.

В той же час, ми з 2018 року почали формувати окремий план дій щорічний Національної поліції, який саме передбачає заходи із попередження вчинення правопорушень, пов'язаних з порушенням рівноправності громадян, яким визначаються детальні завдання щодо протидії органами та підрозділами Національної поліції конфліктам саме на етнічному ґрунті, та здійснення вичерпних превентивних заходів зокрема. Цей план розробляється з 2018 року щороку, надається кожному головному управлінню для виконання.

Зокрема, основними, скажімо так, заходами, на які я хотів би звернути увагу, - це здійснення моніторингу місць постійного та тимчасового проживання, зокрема ромської спільноти, з метою здійснення системної

комунікації і контролю за пересуванням, та організацією превентивних заходів для попередження вчинення правопорушень за місцями постійного та тимчасового компактного проживання представників ромської національної меншини, закріплення дільничих офіцерів поліції та поліцейських підрозділів саме ювенальної превенції до місць постійного та тимчасового компактного проживання представників, зокрема і ромської національної меншини, наближення саме нарядів патрульної поліції та груп реагування патрульної поліції в тих, що у нас знаходяться у відділеннях поліції. Ну і зрозуміло, що проведення робочих зустрічей з представниками органів виконавчої влади, територіальних громад, громадських об'єднань, інших заінтересованих установ та організацій, а також представників ромської національної меншини стосовно налагодження дієвої взаємодії.

Ну і ще один такий превентивний захід, який на сьогоднішній день ми розробили, і ви також чули зі слів нашого міністра про те, що ми впроваджуємо систему Custody Records, яка існує в ізоляторах тимчасового тримання на цю хвилину, і ми плануємо з вересня місяця розпочати активну фазу саме впровадження у відділах і відділеннях поліції.

Крім того, Головним слідчим управлінням підготовлено відповідний документ, який направлений на всі слідчі підрозділи всієї нашої держави, саме поліцейських, який говорить про те, що під час розгляду повідомлень про вчинення кримінальних правопорушень на ґрунті расової і національної належності, релігійних переконань та за іншими ознаками, а також правопорушень, які свідчать про ймовірні мотиви вчинення злочину вказаної категорії, та надання правової кваліфікації таких діянь, в обов'язковому порядку брати до уваги рекомендації, викладені у параграфі 11 Заключних зауважень щодо сьомого періодичного звіту по Україні. Я хочу наголосити, це той параграф, який говорить нам про те, що держава-учасниця має збільшити зусилля для протидії мові ворожнечі та расистським нападам, в тому числі шляхом започаткування інформаційно-просвітницьких кампаній для заохочення до поваги до прав людини, толерантності та різноманіття.

Збільшити зусилля для забезпечення ретельного розслідування звинувачень у злочинах на ґрунті ненависті для кримінального переслідування винних згідно статті 161 Кримінального кодексу України.

Також, поряд з цим, у нас існує Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції, який на постійній основі здійснює заходи, спрямовані на запобігання та припинення фактів вчинення поліцейськими, можливо, державними службовцями, іншими представниками, надання будь-яких привілеїв або встановлення обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних і інших переконань, статі, етнічного, соціального походження і всього іншого.

Щодо цього також ми маємо розуміти, що поліцейський також має розвиватися і має навчатися цим заходам. Ми проводимо освітні і просвітницькі такі заходи.

Національною поліцією спільно з громадськими організаціями, які представляють інтереси національних меншин, проведено, зокрема в 2019-му, вже в 2020 році в більшості онлайн, а в 2019-му безпосередньо, зустрічі та тренінги, зокрема, із таких самих потужних, як б назвав би (це місто Одеса) організовану Офісом Ради Європи в Україні Міжнародної регіональної конференції представників правоохоронних органів Республіки Молдова, Словаччина та Україна з питань боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті; в Києві- тренінг «Поліція. Роми. Ефективна охорона правопорядку».

Водночас представники Національної поліції беруть участь в засіданнях постійної робочої групи з питань правоохоронної та міграційної діяльності у складі Міжвідомчої робочої групи з питань виконання плану заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини.

І, разом з тим, в межах засідань вказаної робочої групи Національною поліцією разом з Міністерством соціальної політики розроблено проект алгоритму дій поліцейських та соціальних служб, спрямованих на попередження та протидію конфліктам на етнічному ґрунті, зокрема при

виявлені стихійних поселень представників ромської національної меншини, про які я вже говорив.

Хочу також подякувати представникам громадських організацій, зокрема і Консультативній місії Євросоюзу, Українській Гельсінській спілці з прав людини, разом із якими ми допрацювали зазначений алгоритм, і на сьогоднішній день ми його маємо повноцінним, і використовуємо його в роботі. Розроблено відповідні інформаційні буклети, які також Національна поліція розповсюджує в місті Києві.

Щодо кримінальних і досудового розслідування. Впродовж 2020 року розпочато вже досудове розслідування у кримінальних провадженнях за 76 кримінальних правопорушення даної категорії, з яких у кримінальному провадженні, в одному кримінальному провадженні до суду направлено обвинувальні акти з угодою про визнання винуватості (це в категорії «упередження проти мусульман»), ще за одним кримінальним провадженням про правопорушення до суду направлено клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дієвим каяттям (це категорія «етнічна незалежність»). За 11 кримінальними правопорушеннями на сьогоднішній день закрито по статті 284 Кримінально-процесуального кодексу, за рештою 63 злочинів досудове розслідування на цю хвилину триває.

Також...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Отже, у нас ще є виступ, але до 3 хвилин. Ташева Таміла Равілівна, представник Президента України в Автономній Республіці Крим. Будь ласка, пані Таміла, 3 хвилини.

ТАШЕВА Т.Р. Доброго дня. Перепрошую, мікрофон не включився.

Дуже дякую комітету, народним депутатам України, громадським організаціям за ініціювання цих слухань. У своєму виступі хочу зупинитись на питанні прав корінних народів, зокрема прав кримських татар.

З початку незалежності України ставлення до кримських татар пережило численні трансформації, як у ставленні найвищого керівництва держави, державних службовців, так і загалом громадян України. Після окупації Криму Російською Федерацією, суперечок щодо ролі кримських татар у сучасній історії нашої держави, подоланні історичної несправедливості щодо кримських татар та визначення статусу корінного народу в Україні не викликає сумнівів, але є зрозумілим, що такого законодавчого регулювання, яке існує нині, є недостатньо.

Наразі в Україні ключовим нормативно-правовим актом, що стосується корінних народів, є Постанова Верховної Ради України від 20 березня 2014 року «Про заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави», зокрема постановою зазначається, що Україна гарантує захист та реалізацію невід'ємного права на самовизначення кримськотатарського народу у складі суверенної незалежної Української держави, Україна визнає Меджліс кримськотатарського народу як повноважний орган кримськотатарського народу, і Верховна Рада України заявляє про свою підтримку Декларації Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів.

Україна взяла вже на себе зобов'язання дотримуватися правил та норм, встановлених міжнародним правом щодо корінних народів, коли 22 травня 2014 року на тринадцятому засіданні Постійного форуму корінних народів ООН виступила із заявою і проханням вважати її державою, що офіційно підтримує Декларацію ООН про права корінних народів. В Україні найчастіше визначають три корінні народи, що компактно проживають на території Автономної Республіки Крим та місті Севастополя, - це кримські татари, караїми та кримчаки. У зв'язку з цим неможливо, звичайно,

розглядати питання корінних народів України без уваги до триваючої окупації Криму, яка є їх батьківщиною.

Напевно, що зупинюся одразу на тих пропозиціях, які ми маємо. Звичайно, що важливо розробити механізм фінансової та матеріально-технічної, та іншої підтримки освітньо-культурних центрів корінних народів України, прийняти Закон України про корінні народи та про статус кримськотатарського народу як корінного народу. Також дякую Міністерству освіти та науки, яке озвучило питання підручників кримськотатарською мовою, наразі це дійсно дуже актуально, особливо для вищих навчальних закладів, де кримськотатарська мова вивчається як основна. Це в тому числі розробка методичних матеріалів для навчання, тому важливо це питання врегулювати.

Окрім того, вважаємо, що важливо на базі, можливо, Академії наук відкрити відділ, який би готував академічний матеріал з кримськотатарської мови, що б сприяло вивченню, розвитку кримськотатарської мови, і, звісно, підтримуємо також ...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Таміла.

І останній виступ в першій сесії, теж 3 хвилини, Еміне Джапарова, перший заступник міністра закордонних справ України. Будь ласка, пані Еміне.

Я так зрозумів, є у нас технічні проблеми. Отже, шановні колеги, ми послухали представників центральних органів влади, перейдемо до запитань, а потім до обговорення.

Я почну з одного запитання. Звертаю вашу увагу, що я буду зачитувати ваші запитання. Зазначайте, будь ласка, від кого, повне ім'я, по батькові і яку організацію ви представляєте, до кого ви задаєте своє запитання. Повірте, у мене точно не буде цензури під час наших парламентських слухань, я буду зачитувати абсолютно всі ваші коментарі, всі ваші запитання.

Отже, у мене зразу запитання до представника Міністерства юстиції. Я вас не бачу. Банчук Олександр Анатолійович, заступник міністра юстиції.

У своєму виступі ви сказали, що ви постійно робите моніторинг Національної стратегії у сфері захисту прав людини, і автоматично тут же є моніторинг захисту прав національних меншин. Скажіть мені, будь ласка, на даний час який орган це робить? Бо з урахуванням того, що ви ліквідували в структурі Міністерства юстиції Генеральний директорат з прав людини, який якраз і займався моніторингом і Національної стратегії, і моніторингом виконання міжнародних зобов'язань в питаннях захисту прав людини.

Будь ласка, пане Олександр.

БАНЧУК О.А. Дякую за запитання. Відповідь постараюсь коротко.

Це в процесі реорганізації Директорат з прав людини був реорганізований, і зараз цією роботою займається експертна група з прав людини, яка увійшла в склад Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції. І якраз цей підрозділ, ця експертна група здійснює ту діяльність, яку здійснювала експертна група в Директораті з прав людини загальному.

Ось така відповідь на ваше запитання. Тобто є експертна група у директораті з прав людини.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане Олександр, можу вам сказати, що народні депутати точно знають: з 20 людей, які працювали в Генеральному директораті, ви залишили дві людини, які технічно не можуть це робити. І у мене як від голови профільного комітету є, я не скажу, що це запитання, до Світлани Валеріївни Фоменко, заступниці міністра культури та інформполітики України. Я думаю, що це запитання буде від всіх громадських організацій, які піклуються про права національних меншин в Україні.

Ви дуже правильно сказали, що постійно зменшується кількість посад в обласних адміністраціях, в районних адміністраціях, які займаються профільно правами національних меншин. Ми звертаємося... і ви у своєму виступі наголосили, що ми звертаємося, не зазначили до кого, щоб це питання якось вирішити. Так от, від народних депутатів ми звертаємося до Кабінету Міністрів, в першу чергу до вашого міністерства. Це ж Кабмін на своєму засіданні визначає штатний розпис облдержадміністрацій. Я вам нагадаю, що це рішення було прийнято за Прем'єра Гончарука, коли він на 30 відсотків зменшив штатний розпис райдержадміністрацій і автоматично облдержадміністрацій. В першу чергу, як ви дійсно зазначили, чи це позначилось на людях, які займались, їх і так було не багато, які займались правами національних меншин?

Тому ми в найближчий час на наступному засіданні нашого комітету вкотре рішенням комітету звернемося до Кабінету Міністрів і до вашого міністерства з тим, щоб ви підняли це питання і змінили штатний розпис, і ввели посади не тільки на рівні облдержадміністрацій, а і на рівні райдержадміністрацій, де проживають представники національних меншин України. Це не запитання, це як би ремарка на вашу відповідь.

Зараз по запитаннях. Є запитання до вас, пані Світлана, наскільки я зрозумів, від почесного голови Демократичної спілки угорців України Товта, напевно, Микола Миколайович (М.М.) "Які саме положення чинного Закону про національні меншини використовуються проти України?"

Увімкніть мікрофон.

ФОМЕНКО С.В. Дякую за запитання.

Я вже говорила, що цей закон, він є дуже всеохоплюючим і не містить конкретних дефініцій, і саме це використовується. Наприклад, немає визначення конкретного, що таке «національна меншина», що таке «етнос», що таке «етнічна група» і таке інше. І за цим законом дуже розгалужена мережа визначення, що таке може бути «нацменшина», що таке «автономія»,

в чому полягає культурна автономія. Тобто це якраз предмет спекулювань, оця невизначеність і невизначеність механізмів реалізації цих прав.

Якраз, до речі, хочу проінформувати, що буквально в понеділок відбудеться моя зустріч з співголовою нашої міжурядової україно-угорської комісії з питань захисту прав нацменшин в Будапешті і також ці питання будуть обговорюватися.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

ФОМЕНКО С.В. Якщо я відповіла, то...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Наступне запитання до вас же, пані Світлана, від Поліни Суліми, наукова співробітниця Європейського центру з питань меншин (Німеччина). "Чи планує Міністерство культури України співпрацювати з Міністерством розвитку громад і територій України задля розширення інституційної спроможності об'єднаних територіальних громад щодо питань, що стосуються забезпечення та реалізації прав національних меншин? Чи розглядається така ідея, наприклад, як створення інституту радника голови ОТГ з питань національних меншин?"

Увімкніть, будь ласка, мікрофон, ми вас не чуємо.

ФОМЕНКО С.В. Тепер чути?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так.

ФОМЕНКО С.В. Дякую. Це якраз питання, воно корелюється з вашим зауваженням щодо штатних розписів. Насправді саме Мінрегіон розробляє такий типовий перелік штатного розпису, куди входить чи не входить той чи інший структурний підрозділ. І, незважаючи на неодноразові пропозиції

Міністерства культури та інформаційної політики включити окремими підрозділами, скажімо, ті напрями, що стосуються захисту прав національних меншин, це зауваження так і не було взято до уваги, і в тому акті, який вийшов, це питання не відображено.

Що стосується посад радників, то ми дуже заохочуємо і направляємо листи, звертаємося до обласних державних адміністрацій, до ОТГ, до Асоціації міст України для того, щоб виробити платформи і майданчики для спілкування, для міжнаціонального діалогу. Ми вважаємо, що взагалі це потрібно, це такий *must have* мати радників, групи, громадські організації, які допомагатимуть в реалізації етнополітики на місцях.

І, звичайно, таке рішення має прийматися в кожному випадку окремо тим чи іншим головою ОТГ, але там, де в нас є компактне проживання національних меншин, є культурні товариства національних меншин, є їх активна позиція, це, безумовно, має бути. В першу чергу, звичайно, Одеська область, Чернівецька, Закарпатська, Львівська, ну і там, де є громади.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Переходимо до запитань, які в нас надіслані до Кононенка Юрія Григоровича, представника Міністерства освіти і науки України.

Зразу ремарка у нас від почесного голови Демократичної спілки угорців України Товта до Кононенка. "Для кого така офіційна відповідь, у той час коли відповідно до нових законів в Україні з 2023 року припиняється середня освіта мовами меншин, зокрема і угорською мовою?"

Отже, пан Юрій, для кого така офіційна відповідь?

КОНОНЕНКО Ю.Г. Ну, чесно кажучи, я трохи здивований тим, що пан Михайло написав. Справа в тому, що ще, не дай Бог, щоб ми розповсюджували таку точку зору.

Конституція України визначає, що представникам національних меншин гарантується право на навчання рідною мовою чи її вивчення. І тому

у нас нічого не припиняється, у нас законом України встановлено певні процедури і певний порядок, яким чином це буде здійснюватися, але ніякого припинення у нас немає і бути не може.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

До вас же запитання і до мене як до голови комітету, тому, пан Юрій, зразу сприймайте як депутатський запит, він буде офіційно оформлений. Питання від голови Федерації грецьких товариств України - Олександра Іванівна Проценко-Пічаджи.

"З реформуванням української системи освіти, з прийняттям нового Закону «Про освіту» на державному рівні проводиться реструктуризація та оптимізація мережі закладів загальної середньої освіти. У зв'язку з цим три школи, які мали статус спеціалізованих з поглибленим вивчення новогрецької мови, дві функціонують в Приазов'ї в селищах з компактним проживанням греків і одна в Києві. Відповідно до статті 32 (частина перша, абзац восьмий) Закону «Про повну загальну середню освіту» з часом через малу чисельність в них здобувачі освіти можуть залишитись без третього ступеню навчання, що призведе до важкої кризи в системі грецької освіти в Україні, наслідки якої будуть незворотними. На прохання директорів цих шкіл 23 червня Федерація грецьких товариств направила звернення до Міністерства освіти і науки України з проханням сприяти збереженню в цих школах вивчення новогрецької мови на всіх рівнях повної загальної середньої освіти, незалежно від кількісного складу в них учнів третього рівня. На сьогодні федерація не отримала ще відповідь, тому звертаємося зараз з запитанням до вас, пане Юрій, і з проханням, і підтримкою, тому що без сприяння МОН і компетентних державних інституцій ми можемо втратити те, над чим працювала Федерація грецьких товариств 25 років".

Отже, пан Юрій, ваш коментар з приводу цієї ситуації.

КОНОНЕНКО Ю.Г. Дякую Олександрі Іванівні за це запитання.

Нам ця проблема відома, ми практично вже протягом трьох місяців перебуваємо з грецькою громадою в тісному контакті. Проблема дійсно є, вона пов'язана з певними актами законодавства, які були прийняті в останні роки, але немає ніякого сумніву, що ми тим чи іншим способом знайдемо її вирішення.

Шановний пане голову, якщо це буде потрібно, допомога народних депутатів, то ми обов'язково за цим також до вас звернемось. Але в будь-якому разі система грецької освіти не буде зруйнована, і ми високо цінуємо те, що було в попередні роки зроблено, тобто вихід обов'язково буде знайдений.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Юрій.

У нас є ремарка від Юліан Кондур, фонд «Чиріклі», до пані Олени Богдан. Вам дякують за підняття питання життєздатності Міжвідомчої робочої групи з реалізації поточної стратегії та питань міжвідомчих консультацій щодо нової стратегії. Це дійсно дуже важливо. Дякуємо, пані Олена.

І є, я так розумію, теж від організації угорців України. Вітають пан Олену Богдан з призначенням.

Отже, і у нас хотіло приєднатись Міністерство закордонних справ, не вийшло з технічних причин у нас приєднати першого заступника міністра закордонних справ Еміне Джапарову.

Зараз я надаю можливість заступнику директора департаменту - начальнику управління закордонного українства, Лариса Дір. В рамках трьох хвилин по проблематиці національних меншин. Пані Лариса.

ДІР Л.В. Доброго дня, шановні учасники. Пане головуючий, дякую за надане слово.

І найперше те, що нас всіх непокоїть, - це захист прав і свобод наших громадян на окупованих Росією територіях в Криму і на Донбасі. І як

свідчать численні доповіді міжнародних місій та організацій, ситуація з правами та свободами людини на тимчасово окупованих територіях України погіршується і левова частка етнічно і політично вмотивованих репресій припадає на кримськотатарський народ.

Відтак серед ключових пріоритетів діяльності української дипломатії, як на двосторонньому рівні, так і в міжнародних організаціях, включаючи ООН, Раду Європи і ОБСЄ, залишається доведення до міжнародної спільноти об'єктивної інформації про грубі порушення Росією як державою-окупантом прав та свобод людини на окупованих територіях.

Завдяки роботі, в тому числі і міжвідомчої, маємо чотири резолюції Генеральної асамблеї ООН стосовно ситуації з порушеннями прав людини на тимчасово окупованій території, які не лише визначають Росію державою-окупантом, а і містять конкретні вимоги.

Наступний формат - це керівний орган ЮНЕСКО, виконавча рада ухвалила вже 11 рішень - моніторинг ситуацій в Автономній Республіці Крим, - якими закладаються юридичні підвалини для моніторингу ситуації на півострові.

І ще хотіла б звернути увагу, що МЗС підтримує розробку законопроекту про статус кримськотатарського народу, корінні народи і оновлення Закону чинного «Про національні меншини». МЗС готове забезпечити своїх представників в робочі групи, щоб пришвидшити формат роботи стосовно таких законопроектів, тому що важлива термінологія, про яку вже тут, наприклад, згадувала пані Світлана Фоменко, дуже важливо визначити, що таке «нацменшина», «кримські корінні народи». І забезпечити участь України через створені конвенційні механізми - це Постійний форум з питань корінних народів, - а також використати можливості Спеціального доповідача з прав корінних народів. Йдеться про взаємодію з представленими у Женеві органами ООН з питань корінних народів, а також Експертному механізмі з прав корінних народів. І плюс стосовно поживлення роботи Міжвідомчої групи з вироблення, оновлення ромської

стратегії, що теж на порядку денному. А також необхідно оновлювати концепцію Державної програми з питань закордонного українства, і МЗС готово найближчим часом представити проект такої концепції.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Еміне.

Шановний пан Юрій Кононенко, ще до вас два запитання від Поліни Миколаївни Суліми, центр з питань меншин.

Перше. Чи планує Міносвіти розробку університетських програм підготовки викладачів української як нерідної другої мови, щоб підтримати представників національних меншин у процесі вивчення державної мови?

І друге запитання. Чи передбачає Концепція «Нової української школи» впровадження мультилінгвальної освіти та інституалізації посади «помічник вчителя» для підтримки тих учнів, яким необхідна допомога у подоланні шкільної програми?

Будь ласка, пан Юрій.

КОНОНЕНКО Ю.Г. Дякую за запитання.

Значить, що стосується першого запитання. Так, планує. Більше того, в кращих наших університетах, маю на увазі в тих, які працюють з представниками національних меншин, в Ужгородському і Чернівецькому, така робота ведеться, і міністерство обов'язково цим буде займатися.

Що стосується мультилінгвальної освіти. Це, до речі, дуже дякую пані Поліні за це запитання, тому що ми разом з представниками ОБСЄ і Ради Європи вже практично понад 10 років займаємося цією роботою, опрацьовуємо різні моделі - це і мультилінгвальна освіта, і впровадження мультилінгвальних методик в нашу діяльність в освітній сфері. Тому ми обов'язково будемо цим займатися, і це не просто на часі, а воно повністю відповідає Концепції «Нової української школи».

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Юрій.

Шановні колеги, у нас запитання закінчились. Всі, хто пишуть і записуються на обговорення, воно буде відбуватись після другої сесії. На даний час записались: Олександра Іванівна (це Федерація грецьких товариств), Рефат Чубаров, потім Ескендер Барієв, Кондур Володимир. Всі бажаючі, буде регламент в рамках 3-4 хвилин, в залежності від кількості бажаючих виступити ми це будемо робити, я буду надавати можливість вам в рамках обговорення після другої сесії. Дякую.

Отже, ми переходимо до другої сесії, в рамках якої у нас є можливість послухати думки, в першу чергу експертний аналіз та громадське обговорення основних проблемних питань у сфері етнополітики, зокрема пов'язаних із напрацюванням та удосконаленням законодавчої бази, спрямованої на регулювання етнонаціональних відносин на основі імплементації норм міжнародного права.

Також я всіх виступаючих попереджаю про регламент. У ході зазначеної другої сесії у нас передбачені виступи представників міжнародних організацій, експертного та наукового середовища, регламент виступу у цій сесії - до 5 хвилин.

Отже, я надаю першому виступаючому. Литвиненко Олена, заступниця голови Офісу Ради Європи в Україні. Пані Олена, вам слово.

ЛИТВИНЕНКО О. Дякую, пане Дмитре. Мене чути?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, так.

ЛИТВИНЕНКО О. Це зараз дуже популярна фраза на початку виступів.

Доброго дня, шановний пане головуючий, панове народні депутати, учасники і учасниці сьогоднішнього зібрання. Мені надзвичайно приємно вітати всіх від імені Офісу Ради Європи. Я щиро дякую за запрошення до участі в цьому заході і можливість виступити на ньому.

Діяльність Ради Європи в сфері захисту прав національних меншин має на меті передусім узгодження українського законодавства, інституцій та практики у відповідності до європейських стандартів, стандартів Ради Європи, таким чином допомагаючи Україні як країні-члену Ради Європи виконувати свої міжнародні зобов'язання, взяті на себе під час вступу до лав Ради Європи.

Що стосується захисту прав національних меншин, то така діяльність ґрунтується передусім на принципі, що захист меншин є частиною універсального захисту прав людини у відповідності до ключових міжнародно-правових документів, таких як Європейська Конвенція захисту прав людини, Європейська хартія регіональних мов та мов меншин, а також Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин. Є ще один важливий документ Ради Європи у цій сфері, який захищає соціальні та економічні права нацменшин, - це Європейська соціальна хартія.

І я не можу не згадати про ту важливу роботу, яку виконує Європейська комісія Ради Європи проти расизму та нетерпимості (ECRI), яка робить свій важливий внесок у боротьбу з дискримінацією осіб, які належать до меншин.

Дозвольте, будь ласка, користуючись нагодою, нагадати рекомендації моніторингових механізмів та експертних, консультативних органів Ради Європи щодо захисту національних меншин, які висловлювалися протягом останніх років, які є наразі нагальними і, нам здається, заслуговують на увагу учасників сьогоденного зібрання і, скажімо, тих, хто опікується питаннями захисту прав національних меншин.

Я хочу почати передусім з необхідності налагодження постійного діалогу, ефективної взаємодії між представниками етнонаціональних спільнот та інституціями державної влади як на центральному, так і на місцевому рівні, що має сприяти покращенню захисту прав національних меншин та забезпеченню стабільності в країні.

На наш погляд, питання проведення і реалізації реформи децентралізації та формування нового територіально-адміністративного устрою, яка наразі триває в Україні, є унікальною нагодою і гарною можливістю для того, щоб розробити такі механізми і інституціювати такі механізми, передусім на регіональному, на місцевому рівнях, в координації між відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та, безумовно, за умови бути почутими; створення необхідних умов та можливостей для національних меншин брати участь в розробці таких механізмів, в розробці регіональних програм, і, зокрема, щоб голос, інтереси представників національних меншин були враховані в цьому процесі. І також це стосується питання забезпечення доступу до ключових, базових послуг на місцевому рівні.

І я в цьому світлі хотіла б також сказати, що дуже важлива ефективна реалізація прийнятих законів «Про освіту» та законів «Про загальну середню освіту». І в цьому контексті потребує уваги постійний діалог, який має відбуватися між органами виконавчої влади, відповідальними за реалізацію цього закону, та представниками національних меншин, корінних народів, для того щоб їхні потреби були враховані, для того щоб належним чином були роз'яснені статті цього закону, і для того щоб цей процес не був політизованим.

І також хочу нагадати про ті висновки та рекомендації, які зробила Венеційська комісія, які залишаються нагальними для...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Олена.

Ще раз наголошую, шановні колеги, що все, що ви пишете в чаті, все буде мною проголошено. І всі, хто хочуть висловитись, я всім буду надавати можливість. Тому, Костянтин Шуров, якщо у вас буде бажання висловитись, то таку можливість... я вас теж вже записав.

Наступне. Шановні колеги, я бачу, що знову ви почали писати запитання до тих представників центральних органів влади, які виступали у

нас в першій сесії. Якщо у нас буде можливість і вони у нас залишаться, то буде така можливість їм задати запитання. А так, ми попереджали, що запитання для виступаючих в першій сесії ми задаємо після першої сесії. У нас зараз вже відбувається друга сесія, а ви надсилаєте запитання до виступаючих першої сесії. Отже, пишть вже запитання до виступаючих другої сесії. Дякую.

Отже, зараз надаю слово Власюк Ірині, голова відділу та старший юридичний радник ОБСЄ. Хочу попередити зразу, що у нас пані Ірина виступає на англійській мові, але регламент для вас зберігається. Так само ми надамо можливість в рамках такого ж регламенту, додаткового, щоб прокоментував і зробив переклад вашої доповіді перекладач.

Будь ласка, пані Ірина Власюк.

ВЛАСЮК І. Шановні колеги, дякую, що надали мені слово. Від імені Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин пана Заньєра хочу висловити вдячність, що наш Офіс може сприяти обговоренню шляхів вдосконалення існуючих рамок, що регулюють права національних меншин.

Лише кілька слів про те, чому Офіс Верховного комісара зацікавлений в цьому процесі. Як деякі з вас знають, ВКНМ - це установа в рамках ОБСЄ, яка має чіткий мандат на попередження та діє якнайраніше, аби уникнути напруження, пов'язаного з проблемами національних меншин в конфліктах, що впливають на мир, стабільність та відносини між державами-учасницями.

Верховний комісар переконаний, що побудова інтегрованого та згуртованого суспільства з повагою до різноманітності є ключовим елементом мирного та процвітаючого розвитку будь-якої держави з багатонаціональним складом населення. Цей підхід особливо актуальний для України з огляду на її багатий етнокультурний та мовний склад.

Верховний комісар співпрацює з Україною вже більше 25 років. ВКНМ широко підтримує зусилля, які докладає уряд та парламент України для зміцнення законодавчої бази, що регулює права національних меншин.

Інституція є активна в таких сферах, як освіта, активна участь та інші законодавчі нюанси.

Верховний комісар широко підтримує зусилля, які докладають уряд та парламент України для зміцнення законодавчої бази, що регулює права національних меншин. Ми визнаємо зусилля, які докладаються, і вітаємо політичну волю, яка існує для вирішення поточних викликів. Щоб досягти успіху, слід пам'ятати про декілька важливих міркувань.

По-перше, які б законодавчі зміни не були прийняті, і це справа України - вирішити щодо конкретних механізмів, вони повинні бути здійснені таким чином..... різноманіття в Україні. Під інтеграцією Верховний комісар розуміє інтеграцію суспільства як такого, а не інтеграцію певної групи в суспільство. Це двосторонній процес, в якому як більшість, так і меншість, є невід'ємними частинами.

Таким чином, необхідно забезпечити, щоб майбутнє законодавство забезпечило рівновагу між зміцненням елементів державного будівництва України та охопленням етнічної, мовної та релігійної різноманітності шляхом забезпечення належного захисту та підтримки національних меншин та корінних народів.

По-друге, мова виявилася чутливим питанням як у процесі прийняття Законів «Про освіту», так і Закону «Про державну мову». У зв'язку з цим Верховний комісар неодноразово наголошував, зокрема у своєму зверненні до Ради Безпеки ООН, про те, що Україна має повне право посилювати роль державно мови. Однак заходи досягнення даної мети мають бути збалансовані та узгоджені із зусиллями з урахуванням етнічного та мовного різноманіття країни. Відповідно важливо, щоб Закон про національні меншини враховував права меншин у тому числі у сфері освіти, я перепрошую, у сфері мови та регіональної особливості України, щоб закласти основи збалансованої та прагматичної мовної політики.

По-третє, процес розробки так само важливий, як і змістовне наповнення закону. На кожному етапі процесу з розробки слід проводити

грунтовні консультації з усіма відповідними зацікавленими сторонами, включаючи національні меншини, щоб досягти широкого суспільного консенсусу, збільшити право власності та прийняти взаємоприйнятний та всеохоплюючий закон. Думку та внесок відповідних міжнародних інституцій, включаючи Венеційську комісію Ради Європи, треба шукати для того, щоб забезпечити відповідність нещодавно розробленого законодавства міжнародним стандартам.

Нарешті, важливим є те, щоб розроблений закон був таким, який можна імплементувати. Із досвіду ВКНМ знає, що хоча порівняно легко придумати блискучі нові закони, набагато складніше забезпечити зобов'язання підтримувати закони відповідними кадровими, бюджетними та іншими ресурсами.

Я хочу завершити свій виступ, підсумувати і сказати, що у разі необхідності Верховний комісар надалі готовий допомагати вам у даному процесі.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякуємо.

Запрошую до слова: Тищенко Юлія, політолог, аналітик Українського незалежного центру політичних досліджень, керівник центру суспільних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень. Прошу, пані Юлія.

ТИЩЕНКО Ю. Доброго дня, колеги. Знову ж таки повторюсь, мене видно, чути?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, так.

ТИЩЕНКО Ю. Дякую.

Отже, дуже дякую комітету за ініціативу проведення цих комітетських слухань. Власне, мені здається, вони є надзвичайно важливими, навіть з огляду на цю дискусію, яка відбувається, навіть з огляду і на питання, і на бажаючих виступити, власне.

Отже, собі дозволю буквально кілька тез, пов'язаних з питаннями забезпечення прав меншин і питаннями і стосовно законодавства, і, як на мене, якихось загальних підходів до питань етнополітики, власне.

Отже, тут, дійсно, говорилось про потребу ефективного управління, про потребу координації, про потребу розуміння прав національних меншин та корінних народів. Діалог, ну і, мені здається, тут важливо враховувати певною мірою і як одну із загальних філософій інтеграційний підхід, суспільний підхід, інтеграційний не в квазі такому радянському сенсі, але в сенсі дійсно підтримки діалогу, корегуванні політики відповідно до тих потреб і проблем в діалозі з представниками національних меншин, в діалозі в тому числі з більшістю, власне.

Отже, кілька пріоритетів сьогодні. Це законодавство, це включення потреб представників національних меншин і корінних народів в різні політики, ефективне управління і комунікація.

Щодо законодавства стосовно національних меншин, про це тут, дійсно, багато говорилося, і про певні речі щодо декларативності існуючого закону, декларативності в плані не зовсім адекватного забезпечення механізмів його реалізації. Ну і якщо говорити сьогодні про розробку такого законопроекту, тут, дійсно, потрібно враховувати ті виклики, які існують і в освіті мовами національних меншин сьогодні, врахування потреб конкретних меншин і конкретних громад. Можливо, в цьому законопроекті також потрібно враховувати питання щодо участі національних меншин в тих процесах, які їх стосуються, зокрема та ж сама децентралізація. Потрібні і окремі заходи посиленої підтримки тих меншин, тих громад, які цього потребують. Причому комунікація цих заходів, власне, вона має відбуватися не тільки з меншинами, але і з представниками як би більшості. Тобто чому?

Тому що ми нещодавно були свідками доволі контраверсійних коментарів там стосовно заходів посиленої підтримки для наших співгромадян з тимчасово окупованих територій в сфері освіти. Отже, треба пояснювати, чому така політика буде впроваджуватись.

Отже, щодо вирішення такої, дуже болючої, застарілої проблеми – законодавство про корінні народи. Тут сьогодні дійсно говорилося, що в 2016-2017 році відповідні як би законопроекти і про корінні народи, він був доволі рамковим, і про статус кримськотатарського народу в Україні, вони були розроблені, напрацьовані, але фактично нікуди не рухались. Мені здається, що... Хоча ще от ця постанова, яка згадувалась, 2014 року, протягом трьох місяців 2014 року потрібно було розробити, подати і затвердити відповідні правила.

Мені здається, що це відбувалося не тільки щодо політизації питань щодо корінних народів, скільки через певне нерозуміння тоді і депутатського корпусу цих питань, брак політичної волі, неврахування контексту війни і неврахування, що ці теми, забезпечення прав корінних народів, є частиною в тому числі і політики деокупації і реінтеграції тимчасово окупованої території Крим. Тобто тут це комплексне питання, і це питання, власне, яке і регулює абсолютно конкретні речі, абсолютно конкретні проблеми. Але є навіть, скажімо, якщо дозволите, ширшими, виключно за питання ухвалення одного з законопроектів. Ще при розробці законодавства, опрацюванні певних правил, мені здається, що дуже важливо підходити до цього з урахуванням такої концепції загальної суспільної інтеграції, де інтеграція законодавства в ідеї...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Юлію.

Надаю слово Борисенко Валентині Кирилівні, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу “Український етнологічний центр” Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології Рильського НАН України. Будь ласка, пані Валентина, вам слово.

БОРИСЕНКО В.К. Добрий день, доброго здоров'я всім!

Тема сьогоднішнього обговорення надзвичайно важлива і актуальна. І вона полягає, ця актуальність, якраз у тому, що, прослухавши всі виступи, було мало звернено на наукові обґрунтування цих важливих прийнятих рекомендацій, законів, проектів.

Звичайно, що основне - це інтеграція українського суспільства розмаїттям всіх культур, які у нас тут існують, але динаміка цих етнічних спільнот, етнічних груп, вона впродовж багатьох століть змінювалась. І сьогодні ми повинні враховувати те, що після Другої світової війни і вже в XXI столітті міграції населення поширилися, збільшилися у десятки разів. Люди ті, які ми казали, що, наприклад, у нас 150 тисяч угорців, 67 процентів їх виїхало закордон: до Німеччини, Італії, Угорщини. І тепер тут добре зауважили, що не було перепису населення, і ми не знаємо точно, скільки у нас угорців, може, їх вже немає 3 відсотки, може їх тільки піввідсотка є. Зате ми повинні були б тут сказати, що вони забезпечені всім рівнем освіти: від садочків, школи до вищої освіти. Це не було сказано, і це впливає на те, як суспільство може інтегруватися.

Міжнародні документи, які тут називалися, їх досить багато, наприклад, не згадувалися Люблянські рекомендації до інтеграції різноманітних обществ, і ці міжнародні документи застерігали, щоб ідея як збереження культур меншин не створювала для них ізоляції, щоб вони безперервно контактували з культурою більшості, що вивчення рідної мови не має позначитись на знанні державної мови. І це треба мати на увазі.

Тут Фоменко Світлана Іванівна дуже слушно говорила, що немає визначень, що таке «національна меншина», що таке «етнічна група», що таке «корінні народи». І ми повинні на це зважати, що, перш за все, не має бути така політизація етнічності, яка створилася зараз у нас. А треба не чиновників збільшувати посади, а активізувати наукові дослідження,

експедиційні дослідження, щоб це були етносоціологи, етнологи, щоб вони насправді вивчали, як це відбувається, ці взаємодії міжкультурного діалогу.

Щодо визначення національних меншин, то у нас звикли говорити, і політики всі це підтримують, що у нас 130 народів. Такий розум, світоч українознавства, як Іван Михайлович Дзюба, неодноразово писав, що всі ці формули: «багатонаціональна Україна», «народи України», - вони для одного служать, для того щоб відмовити українцям бути господарями в своїй хаті, в своєму домі. Тому що у нас немає 130 народів, немає. Є довідник етнічний, і ми можемо бачити, що в цю цифру 130 народів увійшли шість....., два ітельмени і так далі, юкагири три, і ці особи будуть вважатись, що вони народи в Україні. Тому треба визначити кількість національних меншин, а їх не більше п'яти, і визначити корінні народи.

Мабуть, політики або дуже добре вивчили Декларацію прав корінних народів, яка складається з 46 пунктів, і 45 пунктів Декларації прав корінних народів, вони говорять про тільки майновий розподіл, про територіальний розподіл. І в світі ж відомо - це не секрет, - що корінні народи... і, до речі, ОБСЄ нам зауважував на конференції в 2018 році, що у нас неправильне визначення корінних народів. І про це вчені писали Академії наук, Інститут етнополітичних досліджень. Тепер кожен хоче стати корінним народом і бути закорінованим. І це вже є, це вже є. Греки вважають, що Катерина II вигнала запорожців, вони прийшли на пусту землю - і вони корінні народи. А в Декларації прав народів, де йдеться про майновий і територіальний розподіл, чому держави, яких...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Валентина. Дякую.

Надаю слово: Бакальчук Владислава Олегівна, науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень.

БАКАЛЬЧУК В.О. Доброго дня усім учасникам сьогоднішніх комітетських слухань! І дякую організаторам за можливість взяти у сьогоднішньому заході участь.

Хочу акцентувати на низці інформаційно-комунікативних аспектів піднятих сьогодні питань.

Так, зміна патерналістської моделі державної політики і орієнтація на встановлення партнерських відносин та діалогу з національними меншинами передбачає не обмеження лише питаннями потреб національних меншин і питаннями збереження культурної самобутності, а й орієнтацію на реалізацію прав на активну участь національних меншин в суспільно-політичному житті України. І для цього має державна політика також орієнтуватися на більш активну взаємодію із громадськими організаціями національних меншин.

І зразу хочу зазначити, що, окрім того, що негативним фактором, який впливає на вироблення державної політики у сфері етнопонаціональних відносин, є не лише відсутність актуальних даних перепису населення, а і також актуальних і відкритих даних щодо кількості громадських організацій національних меншин та форм взаємодії державних органів влади із цими організаціями як на центральному рівні, так і на місцевому.

Вже сьогодні громадські організації національних меншин є активними суб'єктами взагалі громадського суспільства в Україні, і тому, якщо ми хочемо розвивати в інститутах громадянського суспільства національних меншин, ці питання повинні бути включені в стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства, яка буде розроблятися після 2020 року, оскільки в нинішній стратегії цих питань немає.

Брак консультаційних і інформаційних механізмів та взаємодії держави з організаціями громадянського суспільства проявилася яскраво в рамках реалізації реформ децентралізації та адміністративно-територіального устрою. І тут ще є один важливий момент, що в нашому інформаційному просторі діяльність громадських організацій, весь її широкий спектр: і

правозахисна, і інтеграційна, і питання гендерної рівності, питання управління етнічним різноманіттям на рівні ОТГ, - вони фактично не представлені, і це, звичайно, зумовлює певне стереотипне відношення взагалі до національної спільноти, до громадських організацій, а також є сприятливим ґрунтом для створення негативних інформаційних кампаній, дезінформації.

І для цього нам необхідне, дуже важливе створення загальнонаціонального інформаційного ресурсу, аби громадські організації мали можливість представити свою і діяльність, і громадянську позицію на загальнонаціональному рівні. Так, були випадки, коли йшлося про загрози територіальній автономії і сепаратизму. Громадським організаціям місцевого рівня, зокрема і закарпатським, і з Одеської області, було складно знайти ті інформаційні майданчики, де би можна було відмежуватися від таких негативних кампаній і загроз, а також заявити про підтримку територіальної цілісності України.

Ще один аспект. Якщо ми говоримо про інтеграцію і встановлення діалогу, слід констатувати погіршення доступу національних меншин до загальнонаціонального інформаційного простору. Зокрема, це йдеться про діяльність нашого суспільного мовника і реалізацію ним концепції мовлення для національних меншин. Ця концепція передбачала мовлення як мовами національних меншин, так і мовлення про національні меншини для українського суспільства в цілому. Системні фінансові труднощі суспільного мовника, реалізація ним нової концепції регіонального мовлення, на жаль, погіршують інформаційні права і присутність національних меншин в загальнонаціональному просторі.

Тому слід...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже вам дякую.

Отже, шановні присутні, шановні колеги, у нас жодного запитання до виступаючих у другій сесії не надійшло, повертатись до запитань

виступаючих в першій сесії ми не будемо. Тому зразу переходимо до обговорення.

На даний час у нас записалось семеро людей. Я максимально швидко зачитаю, хто це. Чубаров - перший, Олександра Проценко-Пічаджи - друга, Ескендер Барієв - третій, Кондур Володимир - четвертий, Костянтин Шуров - п'ятий, Товт М.М. – шостий, і просить останню ремарку Олена Богдан - сьома.

В рамках регламенту 4 хвилини надаю можливість вам висловити свою позицію. Отже, перший - Рефат Чубаров. Будь ласка, пане Рефате, вам слово.

ЧУБАРОВ Р.А. Доброго дня всім учасникам нашого обговорення!

Я хотів би в першу чергу подякувати і, пане голово, вам, і секретарю комітету, Уповноваженій з питань прав людини, заступнику міністра культури України, пані Юлії Тищенко, всім тим, хто в тій чи іншій мірі говорив про законопроекти, які є центральними у тій сфері, яку ми сьогодні обговорюємо, в першу чергу закон про корінні народи в Україні. У зв'язку з цим ми також говоримо про закон про статус кримськотатарського народу в Україні. Я тут хотів би трошечки додати і своє, щоб нам уявити цілісну картину.

Дійсно, такі законопроекти, вони були підготовлені не в ті терміни, як було сказано в Постанові Верховної Ради від 2014 року, але в ході роботи над змінами і доповненнями до Конституції України в частині «Автономна Республіка Крим» ще раз були розглянуті, обговорені ті тексти, які були підготовлені відповідними робочими групами, за участі в тому числі і шановних учасників цього обговорення. І в 2018 році, два роки тому, ті законопроекти, от пакет з трьох законопроектів, вони були запропоновані тодішньому Президенту, щоб їх представити на розгляд Верховної Ради України.

Чому саме така форма була чи такий шлях представлення на розгляд Верховної Ради? Оскільки, і тут сьогодні про це говорилося, оскільки

питання є не те що дуже політизованим, але таким, яке потребує мобілізації більшості народних депутатів України в підтримку таких законопроектів. Це було в попередньому скликанні, зараз це складніше.

Змінився Президент, ми зустрілися у серпні минулого року з паном Президентом, новообраним, і пропонували йому ці законопроекти, виходячи з того, що є монофакція, виходячи з того, що такі законопроекти не можуть виноситися і повертатися без позитиву, і багато в чому виходячи з того, що відбувається, власне, в тимчасово окупованому Криму. І Президент пообіцяв, що він найближчим часом...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане Рефате, у нас регламент. Давайте я надам вам ще одну хвилину, але дуже коротко, прошу вас.

ЧУБАРОВ Р.А. Я закінчую тоді. Ви сказали 3-4 хвилини, я слідкую, вибачте мене, я слідкую за часом.

Я можу сказати таке. Для того, щоб ці законопроекти підготовлені були розглянуті і позитивно вирішені в Верховній Раді, дуже важлива позиція сьогоденної влади, Президента, який має вплив на більшість голосів своєї хоча би фракції. На жаль, ці зустрічі, про які нам говорять, вони не відбуваються. Ми обговорювали декілька разів це питання, і Офіс Президента України, я це говорю відповідально і готовий це говорити де завгодно, Офіс Президента України, він ухиляється від будь-яких питань, пов'язаних з сферою етнополітики, і в першу чергу пов'язаних зі статусом кримськотатарського народу, з визначенням питань про корінні народи в Україні, взагалі всіх тих питань, які можуть, на його погляд, ускладнити місце і становище правлячої сили. Це дуже прикро.

Дякую вам.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Рефате.

Надаю слово Олександрі Іванівні Проценко-Пічаджи, Федерація грецьких товариств України.

ПРОЦЕНКО-ПІЧАДЖИ О.І. Доброго дня, шановний Дмитре Валерійовичу, шановні учасники комітетських слухань!

Усі наші пропозиції щодо регулювання державної національної етнополітики Федерація грецьких товариств країни надіслала електронною поштою і голові комітету, і заступнику пані Олені Богдан.

Хочу тільки акцентувати увагу на деяких із наших пропозицій, які, на наш погляд, є актуальними для всіх національних спільнот України.

По-перше, ми щиро сподівалися, що Державна служба з етнополітики, яка була створена зовсім недавно (вітання пані Олені), ми очікували, що там буде зосереджено організаційні, правові, освітні, культурні та інші повноваження з їх фінансуванням з бюджету, щоб забезпечити ефективний національно-культурний розвиток нацменшин.

Далі. Ми пропонували створити раду у справах національностей при Президентові України, підвищити її статус і роль включенням до складу ради не тільки лідерів національно-культурних об'єднань, але і відповідальних виконавців з числа професійних держслужбовців центрального апарату.

Цілком і повністю ми підтримуємо пана Чубарова, нашого друга, щодо політизації політики, і як себе поводить президентська команда, сам Президент до вирішення наших проблем. І тому пропонуємо цю раду, хай послухає нас детальніше, про наші проблеми, глядячи нам в очі.

Ми пропонуємо виключити використання у передвиборчий період національно-культурних організацій в політичних цілях. Одночасно законодавчо передбачити їх участь в політичному житті країни, в тому числі обрання до представницьких органів влади, особливо в районах компактного проживання нацменшин. Тобто треба встановити квоту, згідно з якою представники національно-культурних об'єднань від районів з компактним

проживанням тієї чи іншої національної меншини зможуть балотуватися до Верховної Ради.

При формуванні держбюджету передбачити окреме диференційоване фінансування етнокультурних потреб національних меншин, крім облаштування депортованих народів, і на розвиток української діаспори за кордоном. Пропонуємо передбачити фінансування громадських об'єднань нацменшин: всеукраїнських - з держбюджету, місцевих - з місцевих бюджетів.

Комітету Верховної Ради з прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій, національних меншин і міжнаціональних відносин практикувати проведення нарад і слухань спільно з керівниками об'єднань нацменшин. Це вже вдруге ви нас збираєте, шановний Дмитре Валерійовичу, і це дасть результат. Ми всі разом.... для вироблення єдиних рішень, рекомендацій у сфері етнонаціональної політики.

З урахуванням політичного складу населення багатьох регіонів вважаємо за можливе і доцільне відповідно до чинного Закону України «Про національні меншини в Україні» внести зміни до статті 5 Закону України, яка зобов'язує органи місцевого самоврядування... багато сьогодні казали про це, і ви казали про те, що скоротили на 30 відсотків і райдержадміністрації, і обласні, але діючі були не у всіх областях, і завтра ми будемо розмовляти з держадміністрацією Донецької обласної ради... військової адміністрації, де нам пропонують, ми переходимо до Департаменту культури, і всі наші запитання будемо тільки з Департаментом культури рішати.

А ми пропонуємо, щоб Верховна Рада змінила цю статтю, уважно подивилася, якщо буде розроблено новий закон України про національні меншини, щоб там не було, як у теперішньому: може створювати, може не створювати, так? Ми ...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександра Іванівна.

Ми знаємо цю проблему і дійсно дякуємо, що ви вкотре її підіймаєте.

Отже, наступному надаю слово: Ескендер Барієв. Звертаю увагу усіх, що є регламент. При всій повазі до всіх вас, але бажаючих висловитись у нас достатньо багато, тому 4 хвилини для кожного з вас.

Ескендер Барієв. Немає? Тому наступний - Кондур Володимир.

БАРІЄВ Е. Є! Алло, чуєте мене?

ГОЛОВУЮЧИЙ. А, Ескендер Барієв, да, будь ласка.

БАРІЄВ Е. Так, я тут. Дякую, пане Дмитро. Добрий день, шановні пані та панове!

У 11 статті Конституції України позначається наявність корінних народів і національних меншин. У 2014 році Постановою Верховної Ради України кримськотатарський народ був визнаний корінним народом України, а Україна приєдналася до Декларації ООН про права корінних народів. Відповідно з планом дій щодо реалізації стратегії у сфері прав людини Міністерству культури України доручалося підготувати проект Закону про корінні народи України до IV кварталу 2016 року. Були створені робочі групи, але результату немає. Закон України про національні меншини морально застарів, а закон про корінні народи України відсутній взагалі, тобто відсутня повністю державна етнополітика в Україні і вимагає термінового правового врегулювання.

Хочу звернути увагу, що питання правового врегулювання етнонаціональної політики для воюючої країни повинно бути питанням номер один в контексті національної безпеки країни.

Проводилися комітетські слухання та круглі столи у 2017-му, 2019-му, роках, але ми не бачимо ніяких результатів, за винятком заяв. Хочу нагадати, що законодавча ініціатива належить і Президенту України, і народним депутатам, та Кабінету Міністрів України. Але сьогодні проводяться

комітетські слухання, а насправді немає навіть зареєстрованих у Верховній Раді України проектів законів.

Якщо ми не почнемо предметно займатися обговоренням проектів законів, зареєстрованих у Верховній Раді України, не виключаю, що знову через рік будемо говорити про необхідність законів, але закони будуть відсутні. Сьогодні у виступах представників виконавчої влади ми чуємо тільки інформацію за мовних проблемних питань, але етнонаціональна політика України повинна бути цілісною, а проблема мови тільки її складовою.

Пропозиції. Наприклад, з корінними народами. Сформувати робочу групу при комітеті з розробки проекту закону про корінні народи України, від комітету та Меджлісу кримськотатарського народу направити проект закону до Експертного механізму з прав корінних народів, який є консультативним органом Ради з прав людини ООН і має мандат ООН для проведення подібної експертизи. А 9 серпня – Міжнародний день корінних народів - проект Закону про корінні народи України щоб був зареєстрований у Верховній Раді України.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Надаю слово: Володимир Кондур.

КОНДУР В.А. Доброго дня.

Від імені коаліції ромських неурядових організацій хочу подякувати голові комітету, народним депутатам, представникам органів виконавчої влади, також науковим установам і громадським міжнародним організаціям, які сьогодні піднімали питання і допомагають нам в роботі ромської національної ... в підтримці ромської національної спільноти.

Також хочу подякувати Офісу Уповноваженого з прав людини Верховної Ради, який тісно з нами співпрацює в такій роботі з ромськими питаннями.

Хочу звернути увагу, що зараз наша держава знаходиться в процесі проведення структурних реформ, які суттєво змінюють стиль управління нашою країною. І один з процесів - це є децентралізація влади, яка є визначальною реформою на сьогодні для нас усіх і що матиме вплив на національні меншини. Саме тому дуже важливо, аби держава мала конкретні механізми для того, щоб забезпечити захист прав національних меншин, залучити національні спільноти в цей процес на всіх рівнях, які сьогодні існують.

Майже всі виступаючі першої сесії сьогодні говорили про ромські питання і про ромські національні меншини. Це означає, що держава фактично зобов'язана гарантувати і виконати ті міжнародно-правові зобов'язання, які взяла на себе Україна у сфері поліпшення життя та адаптації ромів в українське суспільство.

Ромська спільнота звертається до законодавчої та виконавчої влади з рекомендаціями стосовно вдосконалення законодавства в напрямку протидії дискримінації та нерівному ставленню до національних меншин, а також прийняття нової державної програми стосовно ромів, яка сьогодні озвучувалась вже, що є нові проекти, в тому числі від коаліції вже подані рекомендації, які розглядаються Кабінетом Міністрів.

Враховуючи вищевикладене, я хочу озвучити рекомендації конкретно для гілок влади.

Перше. Це Верховна Рада, рекомендації під час розроблення та коригування документів державної правової політики, що стосується захисту прав нацменшин, залучати до складу робочих груп представників громадських об'єднань, статутна діяльність яких спрямована на права національних меншин, в тому числі і ромські національні меншини.

Кабінету Міністрів України рекомендація поновити роботу Міжвідомчої робочої групи з питань виконання заходів щодо реалізації ромської стратегії, про яку сьогодні вже говорили.

Також просимо доручити, рекомендуємо Міністерству культури розглянути та затвердити нову програму, назва її: «Стратегія запобігання всіх форм дискримінації ромської національної меншини та інклюзії в українське суспільство її представників, які опинились у складних життєвих обставинах на період після 2020 року» з врахуванням рекомендацій від ромської спільноти.

Також просимо провести комплексну оцінку ситуації та потреб ромського населення і врахувати ці результати, коли буде готуватися проект Державного бюджету 2021 рік, для подальшого належного фінансування цієї нової державної програми. Фактично це дуже важливо для нас, враховуючи попередню програму, яка не фінансувалась.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Володимире, регламент.

Надаю слово Костянтину Шурову.

ШУРОВ К.В. Благодарю вас. Мене слушно?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, вас чутно.

ШУРОВ К.В. Пан Лубинец, вас и сотрудников вашего комитета благодарю за возможность принять участие и выступить в этих слушаниях.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане Костянтин, я перепрошую за те, що вас перебиваю.

Ми зараз проводимо комітетські слухання, робимо ми їх на підставі Закону України про Регламент та діяльність Верховної Ради України та Закону України про комітети. Єдиною мовою, якою ми можемо це робити, це

українська мова, або якщо ви бажаєте висловитись, виступати на інших мовах, ви повинні були забезпечити переклад. Наприклад, у нас сьогодні була виступаюча з англійської мови, вона забезпечила переклад на українську мову.

Я вас попрошу, якщо є можливість виступити українською мовою. Я вас не буду переривати, все ж таки якщо ви не готувались і немає можливості забезпечити переклад на українську мову, але звертаю вашу увагу, що представники до вас всіх організацій національних меншин України висловлювались українською мовою.

Дякую. Будь ласка, увімкніть мікрофон пану Костянтину.

ШУРОВ К.В. Я вважаю, що це дискримінація. Але я вільно володію державною мовою, тому залишаю за собою можливість виступити на державній мові, аби донести думку русских до тих, хто зараз приймає рішення на Україні. Дякую вам. І продовжуємо.

Я захищаю інтереси тих русских та русскоязычних громадян України, інших національностей, котрі не просто вважають русский язык своїм родним та общаються на русском языке в быту, та між собою, але і бажають виконання своїх законних прав в соответствии з Конституцією України в інших сферах. Право на навчання на рідній мові: дошкільного, середнього, вищого, післядипломного. Право на освіту, право на використання рідної мови в державних закладах і судах, право на використання рідної мови в ЗМІ і інших публічних сферах, право на публікацію на рідній мові матеріалів, маючих значення для життя і здоров'я людей, в першу чергу друкування інструкцій до ліків на русском языке.

Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй по правах людини в докладі по ситуації з правами людини на Україні 16 листопада 2019 року, 15 лютого 2020-го вказало: «Згідно Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» Кабінет

Міністрів повинен до 16 лютого 2020 року подати в парламент проект закону про реалізацію прав корінних народів і національних меншин».

Далі. Заява Комісії України – НАТО 31 жовтня 2019 року стосовно Закону «Про освіту», прийнятого Верховною Радою у вересні 2017 року. Країни-члени НАТО закликають Україну повністю імплементувати рекомендації та висновки Венеційської комісії, Україна зобов'язується це зробити. І це тільки два приклади.

Вищенаведене однозначно каже про те, що ні виконавча, ні законодавча влада не виконує взятих на себе перед міжнародною спільнотою обов'язків.

Європа в цьому році відмічає століття Тріанонського договору, котрий узаконив ситуацію, яка склалася в Європі після Першої світової війни. Одним з результатів його стало створення держави Чехословаччина, котра згідно положення цього договору зобов'язана була і виконувала судове производство і освіту для національних меншин на їх рідній мові, а це більше 3 мільйонів судецьких німців та більше 700 тисяч угорців.

Сравните, в яку сторону деградувала ситуація в Європі, в частности на Україні, якщо ми сьогодні вынуждены відстоювати ті ж самі права, які були задекларовані більше 100 років тому.

І в завершення свого короткого виступу хочу звернути увагу на наступні моменти. Говорити про те, що держава Україна має якісь зобов'язання перед своїми співгромадянами...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Костянтинне. Дякую за те, що з розумінням віднеслись до того, що ми діємо в межах закону України. Єдина ремарка, ми використовуємо в українській мові «в Україні», а не «на Україні». Дуже вам дякуємо за вашу позицію, за ваше розуміння.

Надаю слово: Товт Михайло Михайлович, будь ласка.

ТОВТ М.М. Доброго дня. Мене звали Товт Михайло Михайлович. Колись я працював у вашому комітеті, давно, і займався цими питаннями, і на інших посадах також.

Ми надіслали на адресу комітету, на адресу голови комітету своє бачення ситуації сьогоднішньої у своєму зверненні Демократичної спілки угорців України, сподіваюся, що ви її одержали. Там ми виклали позиції, тоді я не хотів би витратити час, і просто поділитися загальними враженнями про сьогоднішню можливість спілкування, за що я в будь-якому разі виражаю свою велику благодарність і від себе, і від тої організації, яку я маю честь представляти.

Тут дуже багато було слів, особливо про дві спільноти: про кримськотатарську і про ромську спільноту. І небезпідставно, адже ці спільноти мають величезні дійсно проблеми, які, напевно, виходять навіть за рамки прав національних меншин, і тому варто окрему увагу приділяти.

Справа в тому, що усі організації меншин мають свою специфіку. Так само і угорська спільнота, на яку попередній оратор вже намагався посилатися. Наша специфіка, наприклад, у тому, що ми на місцях сучасного проживання знаходимося і проживаємо уже більше ніж 1100 років. У тому, що ми як національна меншина екзистуємо у статусі меншини рівно 100 років. І особливо важлива специфіка у тому, що всіма тими правами, які вписані, тут називали, декларативним Закон про національні меншини, які знаходяться у міжнародних зобов'язаннях, які гарантовані Конституцією, напевно, наша спільнота користується найбільш широко. В цьому є свої причини, але це є фактом. І з цього випливає наша позиція щодо тих законодавчих змін, які відбулися за останні 3,4,5 років. Адже більшість із цих змін стосуються нашої спільноти, а не стосується більшості спільнот або майже всіх інших спільнот національних меншин в Україні. Адже ж кого стосується те, що з 2023 року припиняється вища освіта мовами меншин в Україні, крім угорців, які мають такі заклади? Кого стосується припинення освіти, середньої освіти рідною мовою, крім угорців, які мали повну систему

забезпечення середньої і середньої спеціальної освіти рідною мовою? Кого стосується питання обмеження у тому, що фамілія, ім'я, по батькові можна виписувати тільки із української транскрипції, крім угорців, які у латинографічних записах використовують і використовували завжди по власним правописам? Кого стосуються географічні позначки, які використовуються назва вулиць та населених пунктів, тих угорців, які цим постійно 100 років користувалися? І цей весь перелік я можу далі продовжувати.

Тому, безумовно, такі зміни законодавства в Україні нас стосуються повністю і дуже вони для нас є... ми до цього є чутливими, і це детермінує фактично нашу реакцію на це. І до цього прошу підходити з порозумінням, а не так, як деякі підходять і звинувачують нас у тому, що ми маємо погані наміри щодо української держави.

І наостанок я хотів би до pana голови звернутися суто із методологічною рекомендацією щодо проведення таких слухань. Якщо ми є держава демократична, де влада слугує народу, тоді, напевно, сценарій слухання слід було побудувати таким чином, щоб надати слово перше представникам національних меншин...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я прошу секретаріат додати ще 1 хвилину Михайлу Михайловичу. Увімкніть, будь ласка, мікрофон, ми вас не чуємо.

ТОВТ М.М. Моя рекомендація по суті рекомендацій полягала б у тому, щоб сценарій таких заходів будувати таким чином, щоб першим надати слово представникам народу, якщо ми демократія, представникам меншинських спільнот, а потім надати представникам офіційної державної влади. Адже сидіти дві години слухати, вибачаюсь, нікого не хочу ображати, самозвіти певних чиновників, які, до речі, ще й не відповідають повністю дійсності, ну, якось і незручно. Краще б вони нас послухали і на нього реагували.

Дякую. Дякую за можливість...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую за вашу пропозицію, Михайло Михайлович. Повірте, це точно не останні комітетські слухання або робочі наради з приводу питань захисту прав національних меншин, і на наступне наше загальне зібрання, я вам можу пообіцяти, що я точно візьму до уваги ваші поради, і ми почнемо з того, що будемо заслуховувати представників організацій національних меншин.

Так само, користуючись нагодою, Михайло Михайлович, я хочу вам подякувати за вашу бездоганну українську мову. Дякую.

У нас ще записалась Єфимищ Надія, Президент союзу уральських народів. Якщо ви з нами, пані Надія, вам слово.

ЄФИМИЩ Н.М. Доброго дня. Мене чутно?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, ми вас чуємо, але не бачимо, пані Надія.

ЄФИМИЩ Н.М. Ну нічого, що нечутно. Я дуже дякую за запрошення на цю відео конференцію.

Я би хотіла додати про те, що сьогодні багато було сказано, і я з багатьма представниками національних меншин не згодна. Але хочу додати, що виникла загроза гарантій проти дискримінації та захисту національних меншин в публічних деклараціях про вірність міжнародним обов'язкам уряду України.

Згідно статті 9 джерелами права України є ратифіцировані міжнародні угоди, якими повинні керуватися і виконавча, та законодавча органи влади. На жаль, висновки Венеціанської комісії за 2017-2019 роки не приймаються державними структурами до уваги та не виконуються. Я маю на увазі про ці закони, неоднозначний Закон «Про освіту» (стаття 7) та «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Ці всі фактори множать на нуль права національних меншин у всіх сферах освіти і ЗМІ, закінчуючи участю у державному управлінні.

Чому я на цьому наголошую, тому що ті механізми та інструменти, якими ми користувались в рамках закону та в рамках Конституції України, на жаль, сьогодні всі зруйновані. Сьогодні сказали про створення при Президентові ради національних товариств України. Це були інструменти у нас. Сьогодні є єдиний консультативно-дорадчий орган при Міністерстві освіти України - це Рада громадських об'єднань корінних народів та національних меншин, яка обмежена в наших правах, на жаль.

І сьогодні сказали щодо участі в державному управлінні та виборах. На жаль, територіальна реформа не дає, вона скорочує територіальні межі компактного поселення національних меншин, що не дає участі в державному управлінні. Це великі для нас перепони щодо захисту наших прав, і це дискримінація нас.

Оце я хотіла зробити в своєму виступі. Дуже дякую за запрошення. І бажаю всім здоров'я!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Надія.

Ще у нас є виступаючий - пані Інеш Кдирова, заступник голови Ради національних спільнот України. Будь ласка, пані Інеш.

КДИРОВА І. Вітаю вас, шановні друзі. Дякую за те, що сьогодні ми зібралися і маємо нагоду висвітлити болючі питання.

І я представляю інтереси етносів України, які залучені в Раду національних спільнот України. І мені сьогодні хочеться сказати про те, що Радою національних спільнот України зроблена величезна робота протягом багатьох років, але найбільш успішно вона триває два роки зараз. І ті ініціативи, які подані Радою національних спільнот України, на жаль, вони не отримали підтримки, і поки що ніякої підтримки з боку національного нашого державного уряду.

Ми зверталися з проханням зробити день міжнаціональної злагоди, наприклад. Це величезний празник етносів, де ми б могли виступити на

центральных площадках, майданчиках нашої країни з мистецтвом, з доробками національних спільнот. Вже два роки самотужки Рада національних спільнот України сама проводить випуск інформаційно-аналітичного видання «Національний діалог», основним завданням якого є висвітлення життя і діяльності етносів України. Це, на наш погляд, повинно стати підтримкою на державному рівні фінансування нашого видання.

Зараз ми робимо ремонт у музеї етносів, який теж був нам виділений завдяки наполегливості Ашота Аванесяна і допомоги депутатів комітету.

Вкрай необхідно представництво інтересів національних спільнот і в регіональних державних інституціях, як уже було наголошено Федерацією греків України, і це питання вже багато-багато років озвучує Рада національних спільнот України на всіх засіданнях і комітетських слуханнях. Тобто ми хочемо, щоб до регулювання державної політики, етнонаціональної політики в регіонах теж залучалися наші представники.

І ще є величезна надія на те, що державна служба, яка зараз була заснована, вона отримає довіру і зможе створити правильний вектор роботи з національними етнічними громадськими організаціями.

І ще одне болюче питання. Ми ініціюємо вже не одного разу впровадження подання на державні нагороди активістів нашого етнічного руху. Це і артисти, і митці, і викладачі, доктори наук, і просвітницькі громадські діячі, які потребують дійсно висвітлення своєї діяльності і відзнаки держави. Як оцей механізм можна впровадити в життя? До кого нам звертатися ще? Як правильно вибудувати оцей лист до сприяння наших ініціатив?

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Інеш.

Дуже цікаве питання щодо підтримки при визначенні людей, які повинні отримати державні нагороди. Я думаю, що це в рамках в тому числі наших повноважень. Ми це питання підніmemo з народними депутатами,

будемо шукати якийсь інструмент впливу і допомоги нашим національним спільнотам.

Отже, на даний час у нас з представників національних спільнот всі бажаючі висловились. У мене просилась ще на останні деякі ремарки пані Олена Богдан. Будь ласка, вам слово.

БОГДАН О.В. Дякую, пане голову.

Прозвучала пропозиція лобювати збільшення чисельності працівників ОДА, що працюють з питаннями національних спільнот. Тому я хотіла звернути учасників наших слухань на те, що за положенням нашої служби передбачено, що ми всеукраїнська служба з представництвами в усіх областях. І було би доцільно лобювати якраз, щоб з'явилися реально ці представництва. Тому що на цей рік, 2020-й, передбачено лише створення київського офісу, і в граничній чисельності працівників, і в фінансуванні. Це, з одного боку, буде в межах тієї реформи виконавчої влади, яка зараз відбувається, а, з іншого боку, це дозволить легше запроваджувати певні ініціативи і краще контролювати. Тому що та проблема, яку ми маємо на сьогодні в ОДА, полягає в тому, що, з одного боку, Міністерство культури до цих департаментів звертається з певними пропозиціями, але, з іншого боку, ці департаменти підпорядковуються головам ОДА. І виходить, що у них кілька підпорядкувань, і, звісно, що всі процеси відбуваються повільніше, і практично неможливо досягти уніфікації чи швидкої реакції, тому що це завжди відбувається лише за згодою голови ОДА.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Олена.

Отже, шановні присутні, шановні колеги, у нас всі бажаючі висловились.

Я можу ще раз вам всім подякувати за те, що знайшли можливість і сьогодні ми всі разом попрацювали.

У мене зразу є ремарка, Михайло Михайлович, до вас. Чому ми так побудували сьогодні структуру (ну, щоб ви всі розуміли), тому що проведення комітетських слухань чітко прописано в Законі України про комітети, і спочатку звітують органи виконавчої влади, тому що це є елемент парламентського контролю, це є пряма норма.

Тому, при всій повазі, коли ми готували саме наші сьогоднішні комітетські слухання, ми по-іншому не могли побудувати свою роботу. Хоча, якщо ви звернули увагу, я в своєму першому виступі і звернув зразу увагу на те, що Кабінет Міністрів фактично не виконує не просто свої обов'язки в частині захисту прав національних меншин, а навіть не виконує прямі норми вже прийнятих законів щодо напрацювання змін до національного законодавства і не подає це до парламенту.

Тому, повірте, я почав з того, що ми як народні депутати чітко розуміємо, що зараз Кабмін у нас самоусунувся від взагалі проблематики національних спільнот України, на жаль. Але на наступний раз, як я вам і сказав, всіх запрошуюю. Це ми спробуємо зробити ще в 2020 році, ми проведемо круглий стіл якраз по можливому аналізу виконання, в тому числі те, що сьогодні ми обговорили, і як на це буде реагувати представники Кабінету Міністрів. І там в першу чергу в рамках круглого столу ми будемо планувати, щоб ви виступили і сказали, що виконується, якщо не виконується, то стає ще гірше в частині діяльності і райдержадміністрацій, облдержадміністрацій, структурних підрозділів Кабінету Міністрів. Тому дуже дякую. Всі зауваження, які сьогодні ми чули від вас, шановні присутні, вони будуть нами ретельно пропрацьовано.

Щодо відповідей та щодо доповідей від представників різних міністерств, можу вам зразу сказати, що наступне засідання нашого комітету, а це буде сесійна середа на наступному тижні, 15 липня, ми приймемо рішення. І можу вже сказати, я особисто як голова комітету, який профільно займається питаннями і проблемами національних спільнот України, ми обговоримо з народними депутатами і приймемо відповідні рішення щодо

звернення до Кабміну щодо непрофесійної підготовки їхніх представників міністерств. Бо, наприклад, я сьогодні почув, і ви всі почули, що Міністерство юстиції робить постійний моніторинг Національної стратегії захисту прав людини в рамках захисту прав національних спільнот, а, виявляється - це ми вже знаємо як народні депутати, - що генеральний директорат був ліквідований, і фактично органу, який це робить, його не існує на даний час. А нам представник Мін'юсту жваво звітує, що у нас все добре. Тому, повірте, все ми це знаємо, аналізуємо, і буде звернення відповідно до Кабміну.

Ми сьогодні підняли низку дуже важливих, актуальних, надзвичайно важливих питань для нашого багатонаціонального суспільства. В більшості саме ваших виступів, представників громадських організацій національних меншин, звучали конкретні пропозиції, які ми і опрацюємо.

Як я сказав, за результатами сьогоднішньої зустрічі ми зробимо не тільки звернення від комітету, а і конкретні наші напрацювання щодо зміни і штатного розпису ОДА, райдержадміністрацій і інших питань, які сьогодні ми всі піднімали.

Вкотре хочу всім вам подякувати за розуміння, що сьогодні всі виступали українською мовою. В рамках того чинного законодавства, яке зараз у нас існує, ми не можемо робити по-іншому, бо ми виконуємо закони України. Тому сьогодні у нас серйозний захід, комітетський захід, ми його можемо робити тільки на даний час державною мовою або забезпечувати переклад.

Тому ще раз вам дякуємо, дякуємо за розуміння. Всім хочу побажати здоров'я, удачі, і сказати, що, я не знаю, як працювали попередні комітети, але зараз комітет, причому можу сказати за всіх представників нашого профільного комітету, всі ми не просто розуміємо, які є проблеми в галузі захисту прав національних меншин, національних спільнот, але ми робимо конкретні кроки, щоб були ці права не просто почуті, а дійсно захищені.

Дуже вам дякуємо, і ми це робимо разом з вами, разом будемо міняти в тому числі і законодавство і захищати права наших представників національних спільнот.

Дякую вам всім. Всім гарного дня! До побачення, до нових зустрічей.

КДИРОВА І. Успіху нам всім!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякуємо.